

1719.

Hering, Joh. Samuel: De Historia veterum Romanorum
juris prudentia.

1722.

Schwarz, Andreas Sigismundus: De jurisconsultis scripturam
sacram literis interpretantibus

1730.

Heringius, Joh. Samuel: De concursu senatus et
civium circa causas civitatum provincialium
in specie circa emenda statuta, electionem syn-
dici, ... nec non cetera genera aedificiorum
in urbe construenda.

1731.

1. Heringius, Joh. Sam: De eo, quod testament, circa
successionem ab intestato patris concurrentis,
ad defuncti patris Germani filii hereditatem.
ante eum hujus patris vel sororis unilate-
ralibus, in civitate Sedinensi.

2. Kistmacherus, G. H: De pacis periculis inter beligerantes.

1733.

1. Heringius, Joh. Sam.: De jure virginum et solasans
notitium in feudis Pomeraniae Orientalis
2. Anodius, Mich. Fridericus: De foeda atque infesta
foederum violatione.

1735.

Hist. macherus, Georgius Nathanael: De formula Imperii
regis Sacco-Gothici.

1756.

Uelrichs, Fr. Carl. Curs.: Dissertation de bibliotheca
ac. liter. fabis in privatis libris comestis praesep-
tionis loco catalago partis bibliothecae
Biroliensis ... dividendae praemissae.

1762

Uelrichs, Joann. Carl. Curs.: De origine, necessitate
et commodis consulatus academici temporalis et
ambulatorii speciatione Palaeo-Heftis. Oratio.

1765

Oelrichs, Joann. Curt. Laur.: De servis juris peritis atque magistratibus apud Romanos. Dissertatione legalis gymnasiorum . . . Helmi, Salsburgi et Bergeuri . . .
jubilaevum celebrantiam . . . dicata

1774.

1. Lieberkuehn, Christianus Ludovicus: De experimento veritate, et illustranda observatione LXVII novi juris controversi Friderici de Behmer. Programma, quo ad lectiones recitatas invitatur.
2. Lieberkuehn, Christianus Ludovicus: De origine consuetudinum mentalium non peregrina. Programma, quo ad lectiones suas habendas invitatur.

[Faint, illegible handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

[Faint handwritten text visible on the left edge of the page]

Q. D. B. V.

Stoicae Veteris Ro-
manorum Juris-
prudentia.

AD
AUDITORES SUOS

12

7

Q. D. B. V.

DISSERTATIO
HISTORICO - POLITICA
DE

1733, 2.

Fœda atque Infausta
Fœderum Violatione,

QUAM

Summo Adjuvante Numine,

PRÆSIDE

MICH. FRIDERICO QUADIO,

S.S. Theol. & Philos. Doct. ejusdemque Prof. Publ.
nec non Regii ac Illustris Gymnasii CAROLINI
Rectore,

Ad d. 27. Maji A. R. S. MDCCXXXIII

Hora VIII. Ante meridianam

In Auditorio Majori

Publico placidoque Eruditorum Examine
submittet

AUCTOR & RESPONDENS

ADAMUS LUDOV. de BLUMENTHAL,
Eques Marchiæ ac Pomeran.

SEDINI, Typis JOH. FR. SPIEGELII, Regii Regimin. & Gymn. Typogr.

P. 167.

PER-ILLUSTRI ac GENEROSISSIMO
DOMINO,
Dn. ADAMO LUDOVICO
de BLUMENTHAL,

Sacr. Reg. Majest. Porussiae in Negotiis ad res Belli &
Domaniorem pertinentibus à Sanctioribus Consiliis, Dynastæ
in Horst, Dalhausen, Blumenthal, Bansekow
& Liepen &c.

Felicissimo Optimorum Liberorum Parenti,
DE

Nobili atque egregio Perquam Generosorum
Filiorum Pari

Dn. HENR. GEORG, }
& } de BLUMENTHAL,
Dn. ADAM. LUDOV. }

è Regio atque Illustri Gymnasio hoc CAROLINO
Ut multa cum laude Virtutis ac Eruditionis suæ,
Ita & fausto, Faxit Deus, omine
In Almam VIADRINAM discessuro,
Ex animo gratulatur fausta que omnia apprecatur
DISSERTATIONIS HUIUS PRÆSES.

PER ILLUSTRIS ac GENEROSISSIME
DOMINE,
PATRONE MAXIMOPERE COLENDE.

Patiare, quæso, ut qui nuper tristissimum *Per Illustris Tuae Familiae* casum & jacturam nunquam reparandam, quam in præmatura morte *Conjugis Oprimæ*, omnibusque sui Sexus virtutibus ut Ornatissimæ, ita & numeris omnibus absolutissimæ, passus es, serio dolui, & pro mea parte domesticum hunc luctum verbis qualiacunque solatia suggerentibus, quoad fieri potuit, levare studui, nunc quoque in partem atque societatem domestici Tui gaudii veniam, quod ex Generosa illa Sobole percipis, quam Tibi *Beatissima Tua*, felici olim partu enixa, indubiam testem & pignus certissimum Conjugalis sui Amoris reliquit. Ex qua, ut reliquos nunc taceam, *Filii Duo natu Maximi*, Decora illa & Ornamenta Gymnæsii nostri, postquam per integrum biennium & quod excurrit, multa cum laude inter Studiosos Regii ac Illustris hujus Athenæi versati sunt, suæque modestia, morum probitate & singulari prorsus ac indefessa in studiis industria, omnes numeros Optimorum Civium impleverunt, edito nuper edecumato eruditionis suæ Specimine, doctè pro Cathedra differentes, dignissimos Academiæ Candidatos se præstiterunt, Tibique adeo novam gaudendi, mihi vero gratulandi materiam præbuerunt. Quo nomine, cum Tibi nemo
non

non fausta quæque ac felicia ominatur; quidni & ego lætis
congratulantium, Tibique bene precantium Votis mea quo-
que adjiciam? cui Felicissima hæc & nonnisi ad Magna nata
Ingenia, fingenda, formanda, optimisque literis ac studiis im-
buenda præ ceteris commendasti: In quibus, quantum in-
tra biennii spatium, sub meo qualicunque, meorumque DNN.
COLLEGARUM ductu ac moderamine profecerint, non opus
est multis laudum encomiis hic prædicare, quippe quæ Tua
Tuorumque Filiorum modestia prohibet, res tamen ipsa,
& docta, quæ in Publico eoq; Illustrissimo Summorum Viro-
rum Confessu, unanimi omnium applausu novissime prodide-
runt, Specimina, me vel tacente satis superque loquuntur. Ni-
hil igitur in præsentî præter pium illud addo votum: Ut Deus
Opt. Max. hanc felicitatem, quam Tibi, Vir Per Illustris, in
Filiis tam egregiæ indolis, magnamque de se spem præbenti-
bus, velut propriam largitus est, diuturnam imo perpetuam
esse jubeat, & imprimis hos Natu Maximos, quos Tu è sinu Pa-
terno, nos è Cœtu Gymnasii nostri, inter prolixissima divinæ
benedictionis vota dimittimus, in certissimum Patriæ sola-
tium ac boni Publici emolumentum, nec non singulare Per-
Illustris Tui Nominis Familiæque decus servet, ac tandem
post absolutum studiorum doctæque peregrinationis Cur-
sum, salvos & incolumes Tibi patriæque reddat, multoque
cum gaudio restituat. Ita faxit Summum, quod omnia po-
test ac moderatur, Numen! Scrib. V. Käl. Junii A. R. S.
MDCCXXXIII.

Pro-

Siccine jam Themidos viridi spectabilis ævo
TU JUVENIS quæris nocte dieque sacra.
Quæ Senes fugiunt tardos gravitate senili.
Demonstras nobis FLOS NIVEUS PATRIÆ.
Ingenio scandes tandem fastigia celsa;
Et proderis miseris dexteritate TUA.
Urgebo precibus Numen sic supplice voce:
Utque, abeas, redeas, Numine propitio.

Hicse plaudens Generoso pariter ac optimis
in Litteris versatissimo Domino Respondenti,
Amico suo omnium suavissimo, suum
sincero ex corde proveniente affectum
testari voluit

C. G. de Podewils
Eques Pomer. Oppon.

En prodeunt Flores Aloina stirpe rubentes
Et reddunt vegetis debita nata poli
Sub radiis solis, sub tempestate furente
Flaccescit tandem Flos oculos recreans
Ast mores recti conjuncti pondere mentis
Splendorem generi dant patriæque decus
Vivas florescas divina prosperitate
Id toto JUVENIS gratulor ex animo.

Hicse paucis, tesseram gaudii sui, erga generosum
Dominum Respondentem, multa scientia imbutum,
testari voluit

Johann David Dresow
Cöslino Pomer. Oppon.

Ducere Majorum claris natalibus ortum,
Laus magna, & clypeos Proavorum ostendere
pictos;

Ast *Major*, genus hoc qui illustrat lumine mentis:
Maxima virtutum clarescere schemate utroque.
Hinc tuus hæc studiis cum fervor adaugeat; inde
Præmia clara Tibi & ventura insignia, certum.

Generosissimo Doctissimoque Dissertatio-
nis hujus DN. Auctori Respon-
denti, gratulabundus fausta quæ-
cunque ominatur.

Joh. Alexander Nobilis de Plotho.

Eques Marchiæ pariter & Pom.
Opponens.

Maturæ dotes, fortis præludia pingunt,
Laus Tua, non expers, ominis esse potest;
Fœnore tam largo, *Virtutis* præmia crescent,
Fœderis ac fracti, jura parata doces.

Hanc Laudis, Votique Tesseram, Generoso,
Ornatissimoque Domino Respondenti,
Amico longe dilectissimo, suam testatus
amicitiam, & prospera quæque precatus,
apposuit.

Carl Frid. de Natzmer

Eques Põmeranus.

Conscium germen, generis cedrini,
Æmulô frondis, veluti conatu,
Inſitas, verſus, fovet usque, celſum,
Aëra Curas:
Sic Tuis Venis, GENEROSE CIVIS,
Æmulam laudis, Genus, atque Sanguis
Inferunt, flammamque, animique Dotes,
Stemmata dignas,
Condoces altis, Aquilæ, Columbas
Debiles, nunquam volitare Nidis,
Mentis, adnexus studiis, nitentem
Prendere cultum,
Inrepunt, lentis, Animæ minores,
Gresſibus, Virtutis Iter, nec ullô
Præmii rari, Thaliæ ſacrata,
Igne caleſcunt;
Ortibus Majorum, animata Virtus,
Nubibus, contrâ, ſuperis, ſequaces
Ingerit paſſus, neque lenta curſum
Tardat arena.
Hinc Tuis, Clio, debitum reſudat
Auſibus doctis, Decus, inque caſtris
Palladis, cultæ documenta Muſæ
Gnavâ recludit.

Nu-

Nuperis nostris, patuit Palæstris,
Præmiis, olim, saturanda dignis,
Indoles Fratris, benemulta, nacti,
Commata laudis.

Nunc sequax, porro, clypeis sub aptis
QVADII, profers, animi politi
Signa, quæ nostris, canat, æqua Musa,
Addita votis:

Plaudimus tantis, igitur peritæ
Dotibus mentis, cupidi, Tuisque
Curfibus, pergant Zephyri, supernô
Flare favore.

Quæque maturô pede, prata tangis
Palladis crescentia flore, Virtus
Qua Tibi traxit, Decoris paterni,
Prævia sulcum,

Fausta gratamur. Revoluta tandem,
Hunc pium in gyrum, mea vota, currunt :

CELSA CONDIGNO REFERAS PARENTIS
CULMINA NISU

Votivo hoc Sapphico, præclaris, Generosi, ornatissi-
mique Domini Respondentis, AD. LUDOV.
de BLUMENTHAL, excultæ mentis Dotibus,
publicæ Disputationis, DE VIOLATIONE
FOEDERUM specimine, confirmatis, impen-
se gratulatur, Ipsique ad Academiam abituro, omnia
fausta, animitus cupit.

Georgius Nathanaël Kistmacher
Hist. Civil. & Poëf. Prof

Prooemium.

*Sanctum semper & religiosum apud quas-
 que gentes, non cultiores modo, sed barba-
 ras etiam, Fidei fuisse nomen, nemo ut
 opinor est, qui in dubium vocare audeat;
 utpote cujus asserti infinita passim in
 Historiarum monumentis exstant vesti-
 gia. Quantum enim HEBRÆIS data fi-
 des fuerit in pretio, vel ex pacto Josua &
 reliquorum populi Israelitici antistitum cum Gibeonitis, licet per
 errorem & fraudem compaciscentium iniro patet, quod fraude etiam
 detecta, tantum abest, ut rescindere fidemque jurejurando firmatam
 fallere voluerint, ut potius populum murmurantem & prope rebel-
 lantem, blanda oratione sedare & mitigare nulli dubitaverint. (a)
 Ad GRÆCOS quidem quod attinet, fidem illorum suspectam reddere
 videtur non modo Quintus Curtius, (b) temporaria ipsis tribuens
 ingenia; sed ipsi etiam Euripidi, scriptori domestico, seu Græco Poëta
 Tragico, (c) pessime hoc nomine audiunt cives sui, quando sequenti
 eos inactat elogio: Πιστὸν ἑλλὰς ἴδεν ἔδεν, Fidem Græcia nullam
 novit. Non tamen e contrario desunt, qui Græcorum fidei pluri-
 mum tribuendum, tantaque olim celebritatis eandem fuisse autumant,
 ut Græca fides item Attica fides (d) plane in proverbium abierit,
 notetque fidem certam, firmam, minusque fallacem. Unde & Vellejus
 Paterculus: (e) adeo certa, inquit, Atheniensium in Romanos
 fides fuit, ut semper & in omni re quicquid sincera fide age-
 retur, id Romani Attica fide fieri prædicarent. Ad eundem quo-
 que*

(a) Jos. IX. (b) Curtius lib. IV. c. 5. II. (c) Euripides in Iphigenia Taurica. n.
 1205. (d) Conf. Erasmi Adagiorum Opus Chiliad. 1. Cent. 8. num. 26. 27.
 item Adriani Turnebi Adverbi. Libr. IV. c. 13. XII. 18. (e) Vellej. Paterculus
 Hist. Lib. II. c. XXIII. 4.

que modum Plautus (f) Græca fide mercari dixit, ubi non ver-
bis nec stipulationibus res agitur, sed præfente pecunia; Et licet in ma-
lam partem banc loquendi formulam accipere malis Vossius, (g)
Eratmus tamen & Turnebus ll. cc. ad laudem hujus populi potius
trabendam esse existimant. De ROMANIS nullum dubium est, quin
fides huic populo in summo semper fuerit pretio atque honore, non eo
tantum nomine, quod Etrusca superstitione ductus Numa primus
omnium Fidei velut Deam in Capitolio templum posuerit, Livio (h)
& Halicarnasleo (i) testibus; sed quod fides singulorum pectora
velut templa inhabitaret, quam non tantum cum sociis atque amicis,
sed hostibus etiam, quantum in ipsis fuit, sanctissime coluerunt. Un-
de Florus (k) Romanis summam semper fæderum religionem fuisse
ex vero pronunciat: Gellius (l) vero post ceteras virtutes, Fidem in-
primis Reipubl. Romanæ ex parvis initiis ortæ, tanta & tam in-
videnda incrementa attulisse autumat bis verbis: Omnibus qui-
dem virtutum generibus exercendis colendisque populus Ro-
manus è parva origine ad tantæ amplitudinis instar emicuit,
sed omnium maxime atque præcipue fidem coluit sanctam que
habuit, tam privatim quam publice: id quod in subsequenti-
bus multis in medium allatis exemplis comprobatur, ostenditque fidem Ro-
manis non tantum pro Dea in templo cultam stetisse, quam potius
omnium & singulorum mentibus adeo insedisse, ut nihil non ex fide
egerint. Ad BARBAROS. (quo nomine Græcis atque Romanis omnes ve-
niebant populi, qui à cultu, moribus & linguæ ipsorum commercio erant
alieni) progredientibus, longum utique foret, si per singulorum ex-
empla ire animus esset: Fuoat igitur in præfenti SCYTHARUM tantum
& GERMANORUM meminisse. De SCYTHIS enim constat, quod Legato-
rum eorum Antesignanus in Oratione ad Alexandrum, M. habita, qua
Cur-

(f) Plautus in Afinaria Act. I. Scen 3. v. 47. (g) Vossius, Inst. Orat. L. I. p. 136.
(h) Livius Annal. Lib. I. c. 21. (i) Dionysius. Halicarn. Antiqu. Rom. Lib. II.
p. 134. (k) Florus Rer. Rom. Lib. II. c. 6. (l) A. Gellius. Noct. Attic.
Lib. XX, 1

Curtius(m) loquentem introducit, paucis quidem sed significatissimis simul verbis fidem suorum pradicaverit usque adeo, ut Græcis ipsis palmam dubiam reddere videatur: Jurando, inquit, gratiam Scythas sancire ne credideris, colendo fidem jurant. Græcorum ista cautio est, qui acta consignant & Deos invocant. Nos religionem in ipsa fide novimus. Qui non reverentur homines, fallunt Deos. GERMANORUM autem fidem quod attinet in tanta olim apud alios populos, Romanos imprimis, fuit laude, ut summi imperatores, Principes atque, Magnates eorum præcipua in custodiis corporum usi sint opera, suamque illorum fidei crediderent salutem, ceu patet exemplis Augusti, Tiberii, Caligulae & Neronis Imperatorum, restibus Suetonio (n) & Tacito (o) imprimis, qui præterea sequenti eos effert elogio: Nullos mortalium armis aut fide ante Germanos esse. Quem admodum autem nullum vitæ humanæ præsidium fide firmius est, nec ulla res, judice Cicerone, (p) vehementius Rempublicam continet quam fides; ita maximum imprimis momentum habet in FOEDERIBUS & Pactis Gentium ac populorum inter sese publicis, quippe quæ a fide omne suum robur ac firmamentum accipiunt: Cum è contrario perfida FOEDERUM VIOLATIO, ut plurimum decumana & infinita secum trahat mala.

Quod dum rationibus & exemplis ex amoenissimis Historiarum latifundiis petitis hac qualicumque Dissertatione Valedictoria demonstrare mihi constitutum est, sine longiori verborum Symmate atque Præfamine in rem præsentem me accingo; Summum ante omnia Numen, benignissimum servatæ fidei remuneratorem; violatæ vero severissimum vindicem, supplicibus veneratus precibus, ut sufficientes huic instituto vires mihi clementissime impertiatur, omniaque ex voto cedere jubeat.

A 2

CA.

(m) Lib. VII. c. 8. 29. (n) Suetonius in Vita Augusti cap. 49. nec non Caligulae cap. 58. item Galbae. c. 12. (o) Tacitus Annal. lib. I. 24. lib. XIII. 18. lib. XV. 58. & adde Lipsium in notis ad cap. 54. Libri XIII. annal. qui sine dubio amore civium suorum ductus, gloriam hanc velut propriam Batavis vindicare voluit: quo jure quæve injuria alii viderint. Conf. interim Pitiscum in Not. ad Suet. Augustum. c. 49. 2. 9. nec non Lanzi Consultat. Orat. pro Germania. p. m. 83. sqq. (p) Cicero de Officiis Lib. II. 24.

CAPUT. I.

DE FOEDERIBUS IN GENERE.

§. I.

Antequam ad ipsius materiae penetralia perveniamus à Titulo ordiri, inque originem vocis *Federis* brevibus inquirere, a proposito nostro non alienum erit: Siquidem ad uberiores rei explicationem non parum confert circa verborum & tituli interpretationem quaedam præmississe. (a) Mira vero hic sentientium discrepantia est, dum alii foedus a feriando deducunt; quod olim, cum Romani foedera pangerent, Fecialis lapide silice porcam seu porcum fereret. Cujus ritus illustre admodum exemplum suppeditat celeberrimus ille rerum Romanarum Scriptor *Tit. Livius*. (b) Ubi, postquam Romani cum Albanis de tergeminorum fratrum certamine convenissent, M. Valerius Fecialis, *Audi, inquit, Jupiter! audi Pater Patrare populi Albani. Audi tu populus Albanus, ut illa palam primam postrema, ex illis tabulis cerave recitata sunt, sine dolo malo, utique ea hic hodie rectissime intellecta sunt: illis legibus populus Romanus prior non deficiet. Si prior defecerit publico consilio dolo malo, Tu illo die Jupiter Populum Romanum sic ferito, ut ego hunc porcum hodie feriam, tantoque magis ferito, quanto magis potes pollesque. Id ubi dixit, porcum saxo silice percussit.* Alii vero à fædo seu inquinato porco illiusque foeda morte derivare volunt. (c) Quibus etiam annumerandus venit *Augustinus*, qui foederis nomen *κατ' ἀντί Φραση* dictum putat, quod res foeda non sit. Nec desunt qui illud à fide dictum esse volunt; (d) quia in foederibus publica interponatur fides; quod Etymon & nos maximo præ cæteris niti fundamento credimus! Hinc & quibusdam parum referre videtur foedus ne, an fedus scribatur, licet

licet *Cellarius* & *Schurtzseifchius* (e) priorem per Diphthongum scribendi rationem præferant.

- (a) L. I. ff. de Rebus creditis. (b) *Liſius* Hiſtor. lib. I. cap. XXIV.
 (c) *Math. Martinus* in Lexic. Philolog. Artic. Fædus. (d) *Varro* de Li.
 Lat. IV. 15. unde & antiquos *fedus* pro *fædus* ſcripſiſſe docet ex *Ennio*
 addita ratione quoniam fœdera ſervanda ſunt cum fide. (e) *Cellarius*
 Orthogr. lat. 109. *Schurtzſeifchius* Orthograph. Rom. p. 31.

§. II.

Quodſi uſum hujus Vocis apud Scriptores tam Sacros quam profanos ſpectamus, non una ratione eandem adhibitam eſſe legimus. Ut enim taceamus alios ſignificatus in Sacris literis occurrentes, quos ex noſtris *Marrhias Flacius*, (a) ex Pontificiis *Petrus Ravanelus* (b) aliique ſedulo annotarunt, nemini non notum eſt, pactiōnem illam Dei cum Abrahamo & totam Oeconomiam illam ſalutis, quam Deus fidelibus Iſrælitis ante Chriſtum natum præſcripſit, Scriptiſque Moſis ac Prophetarum continetur, *Antiqui Fœderis* nomine venire; cujus Fœderis ſolemnia Moſis prolixè deſcribit Exod. XXIV. quemadmodum è contrario, ratio ſeu ordo Numinis agendi cum hominibus poſt tempora Meſſiæ in carne exhibiti, quo eos ad æternam ſalutem conſequendam perducere voluit, & cujus ſummam Scripta Evangelistarum & Apoſtolorum complectuntur, *Novi Fœderis* denominatione gaudet. Quorum illud *Fædus Legis* ſeu *Operum*, hoc *Fædus Evangelii* ſeu *gratiæ* vocari ſolet. (c) Atque in hoc ſignificatu acceptæ voci Fœderis reſpondet Hebræorum כְּרִית & Græcorum διαθήκη.

- (a) *Flacius* in Clav. Script. 5. col. 343. (b) *Ravanelus* in Bibliothec. Sacr. Part. I. p. 631. (c) Vid. *B. Buddæi* Institut. Theol. Dogmat. Lib. III. Cap. 1. 2. 13. 14. ſeq.

§. III.

Ad profanos vero quod attinet ſcriptores, vocem *Fæderis* ſatis frequenter de privatis pactiōnibus & quibuſcunque

aliis contociationibus usurpata esse videmus. Ita v. g. matrimonium, amicitia, hospitium, religio, apud *Livium*, *Ciceronem*, aliosque indubitatae fidei ac probae notae auctores, Poëtas inprimis, cum addito fœderis leguntur. Sic *Ovidius* (d) Fœdus conjugale, *Stattius* (e) fœdera genialia, *Lucanus* (f) illibata fœdera tori, *Propertius* (g) incorrupta fœdera lecti dixit. Quid quod ad impudicas amantium conjunctiones aliasque vetitas & illicitas confociationes, passim translatae deprehendimus; Ita *Cicero* (h) Clodiam amorum turpissimorum fœdera quotidie ferire dixit; *Catullus* (i) has ipsas Lesbiae pactiones vetitas, amicitiae fœdera nuncupavit; *Tacitus* (k) conjuratas Legiones, tacito fœdere se invicem obstrinxisse scribit. Ut nunc silentio prætereamus ipsum illum nexum seu ordinem, quem Deus rebus à se conditis indidit, & quo, velut insolubili quodam vinculo & arcana immutabilique lege, continentur, fœderis nomine quandoque venire apud Duumviros illos Rei Rusticæ scriptores, *Virgilium* (l) scil. & *Columellam*; (m) quorum ille sic cecinit. *Continuo has leges æternaque: fœdera cœptis imposuit natura locis;* Hic vero easdem naturæ leges *Secreta fœdera cœli* vocavit.

- (d) *Ovidius* passim. (e) *Stattius* in *Achill.* II, 354. (f) *Lucanus* II, 342.
 (g) *Propertius* Lib. IV Eleg. 3. (h) *Cicer.* Orat. pro M. Cælio cap. 14.
 & adde *Nic. Abrami* Iesuitæ not. ad. h. loc. (i) *Catullus* Epigramm 41.
 (k) *Tacitus* Hist. Lib. I cap. L. IV. (l) *Virgilius* *Georg.* L. I, v. 60.
 (m) *Columella* de cultu Hortor seu de Re. Rust. Lib. X. 16.

§. IV.

Verum enim vero, omnes has Fœderis significationes, utpote valde improprias seu metaphoricæ, ex parte etiam per abusum & insignem κατὰχρησιν adhibitas, hujus loci haud esse, nemo tam rudis est quin intelligat; cum nobis non de fœderibus Sacris Dei cum hominibus vel hominum, cum Deo, (n) sed Profanis atque Civilibus Principum, Rerum publ. & Civita-

vitatum inter se; non de privatis sed publicis; non de prohibi-
tis atque illicitis, sed honestis ac licitis agere animus sit.

(n) Recte proinde monet *B. Buddens* loco supr. cit. nec non in *Instit. Theol. moral. P. II. c. III. seq. IV. 2. 10.* in notis. item in *Isagoge Theol.* p. 430. Ubi de methodo quorundam Theologorum agit, inprimis Reformato-
rum, qui sub Schemate Fœderis Dei cum hominibus universam Theologi-
am Dogmaticam pertractarunt, caute hic incedendum nec ultra quam par
est istam fœderis notionem in rebus divinis extendendam esse. Nec enim
omnia quæ in humanis fœderibus observantur, in eo quoque, quod Deo
cum hominibus intercedere dicitur, locum inveniunt. Conf. interim *Testi-
marum* in Not. ad Grot. I. c. 1. §. 3. & qui primo loco nominandus erat
solidissimeque hanc materiam pertractavit, *Seb. Gabelium*, in *Diss. Inagura-
ral. de Pactis & Fœderibus Dei cum hominibus*, sub Præsid. *D. Iob. Musæi* habita
Jenæ 1676.

§. V.

Definitur autem Fœdus in genere, quod sit pactum seu
*Conventio publica ab illis, qui summam potestatem habent, sive ob
communem, sive alterutrius utilitatem facta:* * vel, prout *Jo. Ni-
col. Hertio* (a) illud definire placuit, *est status duarum vel pluri-
um Civitatum sub pacto de amicitia colenda, vel auxiliis præstan-
dis, vel commerciis exercendis sociatarum, sine imminutione impe-
rii;* vel denique, breviter illud describente *Jo. Christ. Bec-
manno:* (b) est pactum publicum de mutuis auxiliis; quæ ta-
men Definitio minus adæquata, sed paulo angustior esse
videtur suo definito. Qui igitur cum *Hertio* generis loco in
Definitione ponunt *Statum*, fœdus spectant non in fieri, sed in
facto esse; non ineundum sed initum, verbo, non actum con-
ventionis, sed statum conventorum. Neque tamen aberrant,
qui *Pacti* seu *Conventionis* notionem in Definitione fœderis ad-
hibent: quia fœdera cum pactis id commune habent, ut con-
sensu duorum vel plurium in idem placitum conspirantium
contrahantur; vel quia sunt conventiones, quibus duo vel plu-
res certis conditionibus sese obligant, & si minus stent dictis
atque promissis, aut ad damnum aut ad pœnam se mutuo ob-
stringunt: (c) Ut adeo proximus fœderum effectus seu conse-
quens

quens idem sit, qui omnium pactorum esse solet, h. e. mutua obligatio, sive ad præstandum id, de quo inter pacificentes conventum est; vel ad pœnam, si forte una alterave pars promissis minus steterit, aut pacta conventa quocunque modo violaverit, quæ nonnunquam ipsis fœderum instrumentis disertis verbis inferi solet. Quemadmodum *Jo. Froissardus* (d) testatur Anglos Gallosque inter se cavisse sub pœna vicies centenorum millium, ne fœdus violaretur. Et *Gilb. Burnetus* (dd) refert, Carolum V. cum Henr. VIII. Angliæ Rege fœdus novum iniisse, ac matrimonium cum Regis unica filia Maria contraxisse, atque illam, ubi ad ætatem pervenisset, per verba de præsentis, in uxorem se ducturum, sub pœna Excommunicationis & multa 100000. librarum promississe. *Publica* vero dicuntur, partim in discrimen *a pactis* privatorum & ipsorum etiam imperantium, quatenus inter se agunt non jure imperii, sed privata auctoritate circa negocia privata, (c) partim etiam in discrimen *à Sponsionibus*: Fœdera enim panguntur jussu Summæ potestatis; Sponsio autem est, ubi is, qui a Summa potestate ejus rei mandatum non habet, aliquid promittit, quod illam proprie tangit, (e) quæ nec principem obligant, nisi rati habitio accesserit. (f) Certe hanc ob causam Galliæ Rex pacem 1630. in comitiis Ratisbonensibus in causa Mantuana sancitam eo prætextu irritam judicavit, quod Legatus ejus Brulartius mandati fines transferit. (g) Quin imo Sponsionum auctores apud Romanos atque ac Carthaginenses (h) gravissimis afficiebantur suppliciis, quod feliciter gesserant Deorum immortalium auxiliis, quod male commiserant ipsorum culpæ imputantes. (i)

* Vid. *Buddeus* in Element. Philos. Pract. Part. II. c. 27. sect. V.
 (a) *Hertius* in Element. Prudent. Civil. Part. I. Sect. VIII. §. 4. Adde, *Grotius* de I. B. & P. L. II. cap. XV. 2. 3. (b) *Becmannus* in Conspect. suo Politico c. XXVI. (c) Vid. *Buddeus* in Elem. Phil. Pract. P. IV. Sect. 4. §. 3.
 (d) *Froissardus* in Epitome de Bellis Angl. & Gallor. (dd) *Burnetus* in Histor. Reform. Eccles. Anglic. Part. I. L. 1. fol. 3. & L. II. fol. 21.
 (e) *Grotius*

(e) *Grotius*. l. c. *Buddeus*. in Elem. Phil. Pract. l. c. §. 17. (f) Verba *Spiriti* Posthumii auctoris sponsonis Numantinae hæc sunt: *Injussu populi nego quicquam sanciri posse quod ipsam teneat*. Liv. l. IX. §. (g) *Ameletus* in Observationibus super pactis summorum imperantium pag. 40. (h) *Valerius* M. Lib. II c. 7. n. 6. vid de hac materia Clar. Dn. *Thomafum* in duabus Diss. de sponfione Caudina & Numantina. *Strykium* in Diss. de obligatione Principis ex factio ministri. *Grotium* de I. B. & P. lib. II. c. 18. §. 2. (i) *Livius* Hist. Lib. 39. cap. 43. circa fin.

§. VI.

Secus autem est, si literis, quibus Legato fides & auctoritas conciliatur, illud insertum est: *Omnia rata fore, quæcunque egerit aut pactus fuerit*. Quale exemplum in Tractatibus Cæsareo-Svecicis Osnabrugensibus de anno 1648. occurrit, ubi Regina Sveciæ hocce mandato Legatos suos, Dominum Cancellarium Regni de Ochsenstiern & Dominum Salvium instruxerat: *Eis plenam ac tantæ rei sufficientem potestatem tribuimus, ut cum iis, quos Cæsarea Majestas ad hanc rem legitimis ac sufficientibus mandatis ac plenipotencia instruxerit, Commissariis vel ipsi vel per subdelegatos suos congregiantur, tractent, agant & statuunt de viis, mediis, ac conditionibus, quibus propositus utrinque scopus, amicitia nimirum & pacis redintegratio obtineri ac stabiliri possit. Quicquid igitur dicti Legati nostri cum alterius partis Commissariis aut eorum Subdelegatis in hunc finem sive per se, sive per subdelegatos suos, tractaverint, egerint ac statuerint, non obstante alterius absentia, morbo aut alio gravi impedimento, id nos omni meliori modo gratum ratumque habituras, vigore harum regia & inviolabili fide promittimus.*

(a) Hac enim ratione princeps omnino obligatur & ad faciendum ea, quæ legatus promissit, adstringitur.

(a) *Mich. Caspar Londorpius* Lib. IX. Actor, publicor. cap. II. in fin. §. 22.

§. VII.

Reliqua Definitionis verba innuunt partim Subjectum, vel potius causam efficientem & procurantem i. e. personas fœdera ineuntes; partim Materiam sive Objectum, denique & finem seu scopum fœderum. Personæ igitur, quibus compe-

B

tit

tit jus fœdera faciendi sunt Principes & civitates summam potestatem habentes, vel, ut Grotius loqui amat, *qui gaudent jure imperii majoris*: sive sit Princeps in statu Reipubl. Monarchico; sive sint Optimates in statu Aristocratico; sive populus in statu Democratico. Quo jure fœdera faciendi, cum inter sese, (a) tum etiam cum exteris, ipsos quoque Principes Imperii Romano-Germanici gaudere, & rationibus validissimis, & exemplis evidentissimis, contra Gallos invidos & obrectatores, solide probatum & vindicatum ivit. Illustris Dn. *Godofr. Guil. Leibnitius*, (b) peculiari Tractatu, de Jure Suprematus ac Legationis Principum Germaniæ; Et præterea per Sanctionem Imperii Pragmaticam, h. e. *Instrumentum Pacis Westphalica* (b) extra controversiæ aleam positum est, ubi inter alia hæc leguntur verba: *Cum primis vero jus faciendi inter se & cum exteris Fœdera pro sua cujusque conservatione ac securitate singulis Statibus perpetuo liberum esto, ita tamen, ne ejusmodi fœdera sint contra Imperatorem & imperium pacemque ejus publicam, vel hanc in primis transactionem; fiantque salvo in primis jramento, quo quisque Imperatori & imperio obstrictus est.* Unde per se patet, neminem privatorum, nisi auctoritate publica & plenitudine potestatis à Principe vel Republ. instructus sit, Fœdus proprie sic dictum valide inire posse,

(a) Ceu patet exemplis notissimorum illorum fœderum, puta *Suecici* anno 1488. Imperante Friderico III. securitatis causa à præcipuis istius Circuli Statibus initi; nec non *Smalcaldici*, ab oppido Comitatus Hennebergici ita dicti, ibidemque à Statibus Germaniæ Protestantibus, pro defensione Religionis Evangelicæ anno 1530. ad quinquennium sanciti, eoque elapso ad decennium continuati, quo finito, infelix illud Bellum Smalcaldicum cœptum est. (b) De genuino Auctore solidissimi hujus Scripti, quod sub *Carini Fürstenerii* nomine secunda vice auctius & correctius, sed sine loci & typographi mentione prodit. 1678. in 8. vid. *Placcium* de Script. Pseudon. n. 1133. p. 297. ubi nec *Es. Pufendorfium*, nec *Ludolphum Hugonem* Vice-Cancellarium Hannoveranum, neque etiam *Ezechielem Spanhemium*, aut *D. Bernh. Köbne*, sed illustrem *Leibnitium* illius auctorem esse, testimoniis omni exceptione majoribus ostendit. (b) Vid. Instrum. Pacis Westphal. §. *Gaudiant*,

§. VIII.

Opportune hic incidit quæstio : Utrum etiam inter Principem seu imperantem & subditos atque vassallos fœdus seu pactum aliquod publicum proprie sic dictum iniri, initumque effectus Juris fœderum habere possit, nimirum ut violato illo ab una parte, altera quoque mutua obligationis, h. e. fidei & obsequii vinculo solvatur ? ad quam quæstionem antequam respondeamus, omnino prænotandum est : Regna & Imperia non unius esse generis sive conditionis ; Alia enim sunt Absoluta, alia Limitata ; alia, ex ratione seu modo habendi, vel patrimonialia vel non patrimonialia ; Denique alia Successiva, alia Electitia. In imperio igitur absoluto, quod summus imperans ex proprio judicio citra obligationem ad normam certorum ac perpetuorum statutorum, prout præsens rerum conditio exigere videtur, pro lubitu, salva tamen juris naturalis observatione, administrare potest ; Item in imperio Successivo & patrimoniali, sive illud à majoribus jure hæreditario in se fit derivatum, sive armis quæsitum, sive alio quocunque modo legitime & pleno dominio partum, nulli fœderi seu pacto publico inter imperantem & subditos atque vassallos est locus ; quia hic cessat omnis obligatio, sive ex lege sive ex promisso orta, saltem ex parte imperantis. Secus vero se res habet in regnis, quæ nonnullis Politicorum legitima vocantur, seu in Imperiis limitatis & mixtis, non patrimonialibus & electitiis ; quando per liberam electionem liberi alicujus populi, Majestas seu summa potestas, in personam aliquam seu principem, sub certis conditionibus, pactis atque conventis, quæ vim justæ legis habent, & proinde etiam Legum fundamentalium nomine (licet voce Legis valde improprie & abusive accepta) venire solent, confertur, adeoque imperans & subditi mutua stipulatione se in vicem obstringunt. Hoc enim casu, vinculum illud, quo Imperans & subditi continentur, omnino fœderis, seu pacti alicujus publici naturam induit ; ita, ut uno

factum non servante, ab altero idem tuto negligatur; quo facto omnia irrita sunt, & partes pacifcentes ad illum statum, quo ante pactum seu fœdus initum fuerunt, referuntur, h. e. populus, qui per pactum illud factus erat subditus, seque alterius imperio submiserat, ad pristinam redit libertatem; Princeps vero seu Imperans in privatam vitæ conditionem, saltem illius, quod sub conditione acceperat imperii, recidit. (b) Cujus generis pacta seu fœdera inter Regem ac Ordines Regni Polonici; item, in Imperio Romano-Germanico, inter Imperatorem & Status seu Principes Imperii obtinent. Quem in finem etiam inde à temporibus Caroli V. Imperatores recens electi ad certas quasdam Formulas, quas *Capitulationes* vocare moris est; Reges vero Poloniæ, ab excessu Masculorum familia Jagellonicæ, ad præsens usque tempus, itidem ante solennem Inaugurationem, ad certas Conditiones, quas *Pacta Conventa* vocant, jurejurando se obstringere tenentur. (c)

(a) *Subditorum* nomine h. l. non intelliguntur Subditi *mere tales* seu *pure obedi-*
entes, qui nullam Majestatis particulam obtinent; sed potissimum subditi,
 quos B. Schertzerus ita vocat, *mixti* seu *Eminentes* atque Vasalli, qui in partem
 Majestatis & curarum Reipubl. veniunt, & jure suffrangandi in Republ.
 gaudent, qui pro diversitate Regnorum & Imperiorum Ordines, Status,
 Proceres vel Senatores appellari solent. (b) Vid. *Pufendorf.* de J. N. & G.
 L. VII. c. 6. §. 9. 10. seq. It. *lo. Phil. Palibeni* in Dissert. de Dethronificatione.
 §. 12. (c) Conf. *Nic. Zaleszowski* de Jure Regni Poloniæ Lib. I. Tit. 9. Ubi
 variorum Regum pacta conventa, subjunctis simul juramentis solennibus
 hac occasione præstari solitis collecta exhibet.

§. IX.

Objectum fœderum vel officia complectitur universalia, h. e. mutuam pacem & amicitiam; inprimis cum populis vicinis Barbaris, qui posthabita & neglecta lege naturali seu distamine Juris naturalis, de non lædendis aliis, ex rationibus utilitatis, in quoscunque latrocinia exercere sibi integrum putant. Cujus generis fœdera ex eo tempore, quo homo homini lupo fieri cœpit, inventa esse autumat *Job. Tesmarus*, (a) qua que
Pufen-

Pufendorfus (b) velut inutilia vel saltem supervacua, inter gentes moratiores & Christianas, reiicit, addita ratione; quoniam per tale fœdus nihil superadditur obligationi Legis naturæ, ad quod non antea jam homines ipsa lege naturali tenebantur: Vel sunt *auxilia mutua*, sive alterutri parti citra imminutionem imperii præstanda; vel denique sunt commercia aliaque negotia ad decus, utilitatem & securitatem, verbo, ad salutem publicam spectantia: Hæc enim, ut suprema lex Imperantium in quocunque negotio, ita etiam in Fœderibus pangendis faciendisque, primarius atque præcipuus eorundem finis & scopus esse debet.

(a) *Tesmarus* in Not. ad Grot. L. II. c. 15. §. 15. (b) *Pufendorf.* de I. N. & G. Lib. II. c. 2. §. 1.

§. X.

Ad Divisionem Fœderum quod attinet, instituti nostri ratio non quidem permittit, omnes & singulas eorundem Distinctiones adducere; præcipuas tamen, quæ Politicis & Juris naturæ Consultis in usu esse solent, in medium proferre, à scopo nostro haud alienum ducimus. Mittimus igitur minus congruam illam Fœderum Divisionem, quam, iudice Grotio (a) Menippus Regis Antiochi ad Romanos Legatus magis ex usu suo, quam ex præscripto artis adhibuit apud Livium: (b) Quæ tria fœderum esse genera dixit, quibus inter se paciscerentur amicitias civitates regesque; Unum, cum bello victis dicerentur leges; Alterum, cum pares bello æquo fœdere in pacem atque amicitiam venirent; Tertium, cum qui hostes nunquam fuerint ad amicitiam sociali fœdere inter se jungendam coeant: Vix enim primi generis pacta fœderis nomen mererent, nisi significatum hujus vocis tam late extendere velis, ut ad ipsas etiam pactiones eas referamus, quæ imperii imminutionem, vel saltem insignem fœderis conditionum inæqualitatem infe-

B 3

runt,

runt, & civitates quandoque faciunt irregulares, quales sunt, quæ Clientelares, Feudales item Vestigiales seu tributariæ dici solent, & quarum exempla in historia cum Romanorum, tum aliorum populorum, passim occurrunt. (c) Quanquam, si dicendum quod res est, potentissimis sæpe Principibus ac Rebus publicis id usu veniat, ut pacem vel durissimis conditionibus à victoribus, ve etiam securitatem in primis Commerciorum ab ipsis Barbaris & Pyratibus pecunia redimant, nequicquam tamen per hoc immutata vel imminuta eorum Majestate; Cujus generis fœdera Politici hodie vocant inæqualia, & de quibus mox suo loco dicemus.

(a) Grot. l. c. §. 4. Adde *Bodinum* de Republ. L. V. c. 6. p. n. 907. (b) *Libius* Lib. XXXIV. c. 57. (c) Conf. *Grotium*. L. I. c. 3. §. 21. nec non *lo. Næ. Hertium* Elem. Prud. Civil. Part. I. Sect. 12. §. 9. seqq. & adde *Seldenum* de L. N. & G. juxta Disciplinam Hebr. Libr. VI. c. 14.

§. XI.

Magis recepta Fœderum divisio est, quæ à Subjecto seu partibus paciscentibus peti solet. Ita enim alia sunt *Personalia*, alia *Realia*. Illa dicuntur, quæ ad certam aliquam personam sunt alligata, eademque moriente iterum expirant. Ex quo fundamento Elector Saxonix *Johannes Georgius* I. post obitum Regis Svecix *Gustavi Adolphi* fœdere cum eodem in bello tricennali inito, (a) se ulterius teneri negabat, quoniam fœdus tantum personale fuisset, ceu videre licet ex Epistolis Electoris Saxonix ad *Christinam* Svecix Reginam datis, quæ leguntur apud *Londorpium*. (b) An vero Serenissima quondam Angliæ Regina *Anna* ex eodem capite à fœdere illo Triplici, Anglos inter, Batavos & Imperatorem inito, post obitum *Josephi* Imperatoris resiliire, & desertis fœderis illius sociis, seorsim cum Gallo pacem componere potuerit, aliorum esto judicium. (c)

(a) Capita hujus fœderis vide apud *Pufend.* de Rebus Svecicis. Lib. III. §. 27. (b) *Londorpium* Act. Public. Tom. IV. (c) Vid. interim *Ad. Frid. Glasfy* *Weymanns* und *Böckers* *Recht*. L. III. c. §. 175. seqq.

§. XII.

§. XII.

Fœdera autem *Realia* vocantur, quæ in ipsa re, radicata sunt, durantque quamdiu res ipsa permanet, & transeunt in successorem: (a) Qualia sunt omnia illa fœdera, quæ præter Regem, regni quoque populique tanquam partis compaciscentis in tabulis pactorum mentionem faciunt; quoniam Regna & Respublicæ sunt æternæ & immortales, nec populus unquam mori præsumitur, siquidem in demortuorum locum semper succedunt alii. Sunt tamen & alia adhuc fœderis realis criteria: utpote, si ob utilitatem integræ Civitatis factum sit, inque eo Successorum aut hæredum mentio injecta fuerit, vel etiam salutarem illam formulam, satis frequenter in fœderum tabulis obviam, quod perpetua æternaque esse debeat, in fronte gerat; Quamquam & realia esse possint fœdera, quæ ad certum annorum numerum sunt restricta & determinata. Cujus generis fuit fœdus illud, inter Athenienses & Lacedæmonios quinquaginta annis definitum, cujus summam *Thucydides* (b) his tradit verbis: *Esse fœdera annis L. Atheniensibus ac Lacedæmoniis & utrorumque sociis pura & innoxia vel terra vel mari. Nec licere neque Lacedæmoniis, neque Atheniensibus eorumve Sociis, arma sibi invicem inferre detrimen- ti causa, ulla vel arte vel machinatione: quod fœdus utrinque jurejurando fuit confirmatum. Et sine dubio ejusdem naturæ est fœdus illud, seu potius Armistitium, (si novo hoc Politicorum vocabolo uti fas est) quod Passarovizii d. 21. Jan. Anno, 1718. Imperatorem inter Romanum *Carolus VI.* & Magnum Sultanum *Achmet Hanum* ad XXIV. annos, 20. Articulis conclusum est, addita in Instrumento pacis hac Clausula: *Quod quæcumque hac ratione inter utramque Majestatem eorundemque hæredes Imperia & regna, terra item marique sitas regiones, civitates, urbes ac subditos, stabilita pactaque essent, sanctè, religiose, & inviolabiliter observari debeant.* (c) Unde & Successor ejus, hodie-*

hodiernus Imperator Turcicus, Antecessori suo è solio imperatoris dejecto surrogatus, ad idem fœdus servandum, jure gentium obligatus est.

(a) Pufendorf. de I. N. G. Lib. VIII. c. 9. §. 7. (b) *Thucydides*, Lib. V. p. m. 355. (c) Vid. Instrument. Pacis Passaroviensis in der Europäischen Fa-
ma. Part. 25. p. 963. seqq.

§. XIII.

Ratione *Materiae* sive *Objecti*, Fœdera itidem multifariam dividuntur. In genere sunt alia, quæ nihil, præterquam quod jam antea juris naturalis erat, constituunt; alia vero, quæ officiis juris naturalis aliquid superaddunt. (a) *Prioris generis* sunt, quibus de simplici duntaxat humanitate & amicitia inter se exercenda, aut de noxa invicem haud inferenda partes pacifices conveniunt. Quale fœdus, ex mente *Pufendorffii* illud Lacedæmoniorum fuit, quod cum Rege Persarum Dario ejusque filiis ac Tissapherne pepigerunt, & cujus summa, *Thucydide* teste, hæc fuit: (b) *Quæcunque provincia atque urbs regis est Darii aut patris fuerunt, aut progenitorum, in has ne eant aut belli aut quoquo modo nocendi ergo, vel Lacedæmonii aut Lacedæmoniorum socii. Nec vicissim rex, aliquisque eorum quibus rex præest, adversus Lacedæmonios eorumve socios eat belli ergo, aut quoquo modo lædendi.* Sed quod *Grotius* & ex eo *Pufendorffius* (c) recte monet, ejusmodi fœdera hodie vix locum habent apud gentes moratores vel Christianas, nisi cum Barbaris, infidelibus & à vero Dei cultu alienis populis ipsis res est, apud quos dogma illud Juris naturalis de non lædendis aliis, præcipue exteris, quos promiscue pro hostibus habere solent, vel ex vitio educationis, vel ex longa consuetudine, oblitteratum est.

(a) Vid. *Grotius*. l. c. §. 5. & *Pufendorffius*. L. VIII. c. 9. §. 1. 2. (b) *Thucydides*. Lib. VIII. p. 571. & p. 586. (c) Loc. suprà. ad §. X. cit.

§. XIV.

Posterioris generis Fœdera, quibus communibus Juris natu-

naturalis officii aliquid adjicitur, iterum pro varietate ob-
 jectorum variant. Vel enim versantur circa merces, sive impor-
 tandas sive exportandas, earumque vectigalia & onera minuen-
 da, vel alia quacunq[ue] ratione commercia feliciter & facilius
 tractanda; & dicuntur *Fœdera commerciorum*; qualia passim
 inter amicas gentes & quibus multum inter se est commercii
 vigere solent. Quanquam enim jus naturæ commercia ubi-
 cunque terrarum libere & sine singulari quadam pactio[n]e exer-
 cere permittit; attamen cum ab hac quoque humanitate mul-
 torum hominum malitia recesserit, id, quod naturæ jus permit-
 tit, singularibus conventionibus seu fœderibus restitui, vel sal-
 tem, modus illud exercendi determinari solet; (a) Vel versan-
 tur fœdera circa inimicitias atque injurias inter Principes &
 civitates belligerantes tollendas, captas urbes & provincias red-
 dendas, & captivos restituendos, cujusmodi sunt frequentissi-
 ma illa *Fœdera pacis* seu pacificationes; Vel occupantur circa
 arma, belli sive inferendi, sive propulsandi ergo, socianda, &
 vocantur *Fœdera bellica*, eaque vel *Defensiva*, si spectent ad res
 suas ab injusta vi atque invasione tutas præstandum; vel *Offen-
 siva*, si pro scopo habeant res aut regiones vi sibi ereptas, aut
 injusta ratione detentas, sociâ armataque manu recuperandum.

(a) Vid. *Guil. Camdenus* in vita Elisabethæ ad annum 1576, p. m. 281.

§. XV.

Denique Fœdera sese extendunt ad res quascunq[ue]
 alias v. g. ut *ne in confinio alterius alter arces munitas vel portus
 habeat*. Qua conditione munitissima illa urbs, Pinarolium, in
 confinio Galliæ & Sabaudiaë sita, ex tenore fœderis Regem
 Galliaë inter & Ducem Sabaudiaë 1696, initi, restituta est, ut mu-
 nimentis solo æquatis, nullo unquam tempore, Ducibus Sabau-
 diaë arcem munitam ibidem habere integrum sit; ad eundem
 fere modum quo nostra memoria urbem Wisnariam muni-
 mentis

C

mentis funditus antea disjectis eadem lege Svecis redditam esse, nemo ignorat. Porro, *ne subditos aut hostes alterius alter tueatur aut defendat*: Quæ certè præcipua conditio est Fœderis illius Triplicis Hagæ Comitum d. 4. Jan. 1717. inter Reges Galliæ & Angliæ, nec non Ordines Hollandiæ conclusi. (a) Viscus Pseudo-Principi Walliæ, seu Equiti S. Georgii una cum aëclis suis & rebellibus Angliæ subditis, neque in Gallia, neque in Belgio tutus commorandi locus est. Denique, *ne fœderis socius iter alterius hosti præbeat*: Cujus rei recentissimum exemplum habemus in *Federe illo Neutralitatis*, ut vocabant, quod vicennio abhinc Potentissimo Augustissimoque Regi nostro cum aliis Principibus bello Septemtrionali implicitis intercedebat, pro conservanda pace & tranquillitate in oris his Pomeraniæ & maris Balthici. Quo inter alia cautum erat, ne Svecorum copiis per Provincias Brandenburgicas sive in Poloniam sive Saxoniam; neque vicissim, Polonicis, & Saxonicis aliisque Fœderatorum copiis in Pomeraniam reliquasque t. t. Germanicas Svecorum provincias iter & aditus pateat. (b)

(a) Vid. Instrum. Fœderis illius Triplicis Artic. 1. 2. & 3. in Fama Europ. Part. 201. p. 769. (b) Conf. Descript. Casarum Sequæstri in anteriori Pomerania ap. Io. Petr. de Ludwig in Opuscul. p. 202. sqq.

§. XVI.

Ratione *Formæ à Grotio* aliisque Politicis Fœdera dividuntur in *Æqualia & Inæqualia*. Utriusque generis iterum dispescuntur in ea, quæ aut pacis aut societatis causa fiunt: Hæc denique vel ad commercia, vel ad belli communitatem vel ad quascunque res alias referunt. Quoniam autem de singulis hisce fœderum speciebus satis superque à nobis in præcedentibus paragraphis jam actum est, hic tantum in genere notasse sufficiat: *Fœdera aequalia* esse, quibus focii vel dignitate & conditione, vel viribus pares, sese mutuo ad paria præstanda obligant. Quale fuit *Fœdus illud Blasense*, quod Rex Galliæ Caro-

Carolus IX, ab Hispanis & Protestantibus Galliae seu Hugonotis, quos vocabant, sibi metuens, cum Elisabetha Angliae Regina, intestina itidem mala atque insidias, ob communitatem belli defensivi Albani Ducis metuente, anno 1572. firmarunt & cuius summam Guil. Cambdenus refert. (a)

(a) Guil. Cambdenus in Annalib. Rerum Anglic. regnante Elisabetha ad Annum 1572. p. 245. seqq.

§. XVII.

Hinc ex opposito facile intelligere licet quænam sint *Fœdera Inæqualia*, nimirum quando vel partes pacificentes dignitate, conditione & viribus sunt dispares, vel alterutra pars in his, quæ sibi invicem promittunt, aut vi fœderis præstare tenentur, deterioris est conditionis: Id quod duplici modo fieri posse docet *Pufendorfius*: (a) Si scil. Fœderatus dignior & potentior auxilia promittit alteri ita, ut nihil contra stipuletur; vel majora, quam alter, vel huic minus proportionata auxilia promittit. Quale fuit Fœdus inter Regem Sveciæ Carolum XII. & Ducem Holsatiæ Fridericum IV. cujus beneficio Rex Sveciæ omnibus regni sui viribus oblatis & re ipsa adhibitis terras & jurâ Ducis Holsatiæ adversus infesta Danorum molimina defendenda receperat, eoque successu defendit, ut Dux Holsatiæ per pacem Traventhalensin d. 18. Aug. 1700. conclusam æquissimas à Rege Daniæ fœderis condiciones impetraret. An huc etiam referendum sit fœdus, quod Porta Ottomannica cum dicto Rege Sveciæ Carolo XII. post fatalem illam ad Pultavam cladem adversus Russiæ Imperatorem, ad opitulandum afflictis illius Principis rebus, jacentemque illius fortunam erigendam, alii judicent, quibus arcanæ hujus fœderis, illudque secutæ in Moscovitas expeditionis rationes, magis perspectæ sunt; id certum est eventum hujus expeditionis nec voto ipsius cæteroquin Optimi Regis, nec expectationi eorum, qui Regi bene cupiebant, respondisse.

(a) Lib. VIII. c. 9. §. 4.

C 2

§. XVIII.

§. XVIII.

Altero casu, ubi Fœderatus Inferior ex pacto plura præstare teneretur, quam à socio fœderis digniore & potentiore recipit, Fœdera ejusmodi, quæ propterea etiam onerosa nuncupantur, iterum in duplici esse solent differentia. Alia enim fiunt *sine imminutione Imperii*; alia vero *cum imminutione Imperii* sunt conjuncta. Illa parti inferiori atque deteriori imponunt *onera vel transitoria*, v. g. de solvendo militibus stipendio, de mœnibus vel munimentis urbium diruendis, navibus tradendis, integris Provinciis ac Regionibus cedendis &c. vel *manentia*, ut sunt de annuo tributo solvendo, Principe vel Republ. comiter habenda, seque in illius clientelam & quasi tutelam seu patrocinium profitendo. (a) Istius exempla ex recentiori & recentissima Historia habemus in maximis illis Gallia Regibus Francisco I. & Ludovico XIV. quorum ille durissimis conditionibus pacis Madritensis d. 14. Febr. anno 1526, subscribere coactus est? (b) Hic vero, per tabulas seu Leges pacis Ultrajectinae d. 11. April anno 1713, cum Angliæ Regina constituta; nec non in fœdere Triplici Defensivo d. 4. Jan. anno 1717. cum Anglis & Batavis inito, citra imminutionem imperii recepit: Se munimenta urbis & portus Dunquercani non solum funditus destructurum nec unquam reædificaturum; sed nec Mardycum, aut alium quemcunque locum magis opportunum maritimæ istius oræ ad duo circiter milliaria denuo excitaturum.

(a) Vid. *Bodinus* de Republ. Lib. V. c. 6. p. 905. (c) Fœderis hujus præcipua Capita refert *Franc. Guicciardinus* Histor. sui temporis Lib. XVI. p. 20. 607. seq.

§. XIX.

E contrario Fœderis valde inæqualis & cum insigni imminutione, vel potius translatione totius imperii, conjuncti tristia

tristia documenta præbent, memorabilia illa pacis fœdera, quorum alterum inter *Ludovicum Bavarum & Fridericum Pulchrum* Archi-Ducem Austriae Ulmæ, Mens. Octobr. anno 1325. jurejurando confirmatum; (a) Alterum vero nostra memoria in pago Altranstadio prope Lipsiam inter Regem Sueciæ aliquoties jam laudatum *Carolus XII.* ac Reges Poloniae *Fridericum Augustum* glor. mem. & *Stanislaum* d. 24. Sept. 1706. conclusum: (b) Vi quorum *Fridericus Austriacus*, inter alias durissimas fœderis imperatoria Dignitate se abdicare coactus est. Rex *Fridericus Augustus* autem Regno Poloniae quidem cesit, iidemque omni juri & prætensioni in Poloniam renuntiavit; sed triennio post à Senatoribus Regni revocatus, pristinam dignitatem jure quasi postliminii recepit, eademque ad ultimum usque vitæ halitum, quem die 1. Febr. præsentis anni *Varaviae* in ipsis Regni comitiis emisit, multa cum gloria defunctus est. *Grotius* (c) ex antiquiori Historia exempli loco adducit fœdus illud Romanorum cum Carthaginiensibus finito bello Punico secundo, in quo teste *Livio*, (d) summam hujus fœderis referente, cautum erat: Ut Carthaginienses non perfugas modo fugitivosque & captivos omnes redderent Romanis, naves rostratas traderent elephantosque quos haberent domitos, neque domarent alios; sed & *ne bellum sive in Africa sive extra Africam injussu populi Romani gererent.*

- (a) Vid. *Nic. Burgundus* Hist. Bavaricæ Lib. II. p. 91. *Gerard de Roo*. in Annal. Austriac. Lib. III. p. 86. alique Scriptores à Clariss. *Sternbio* adducti in Syntagm. Histor. Germ. Dissert. XXVI. §. 12. in not. p. 843. seq. (b) Vid. Instrument. Pacis Altranstadiens. Artic. III. Lips. impressum 1706. (c) *Grot. l. c. l. II. c. 15. §. 6. n. 2.* (d) *Livius* Lib. XXX, c. 37.

§. XX.

Porro Fœdera ratione formæ sunt vel *nuda*, sive *Simplicia*, vel *jurejurando confirmata*, vel aliis firmamentorum generi-

neribus, utpote per Pignora, Obsides & Sponfores seu Fidejussores roborata. Illa simplici & nudo promisso & mutua stipulatione constant, citra ullius five rei five personæ, quæ firmandis fœderibus adhiberi solent, interventum. Hæc vero majoris certitudinis & securitatis ergo jurisjurandi religione vel quocunque alio fidei pignore firmari solent. Quanquam enim juramenta par se nullam in pactis novam & peculiarem producant obligationem, sed vinculum tantum sint accessorium obligationis in se jam validæ, (a) solent tamen haud raro, ubi alterius partis fides suspecta est, majoris religionis & solennitatis causâ, fœderibus etiam juramenta superaddi. Quælia in sacris literis fuere fœdera illa inter Jacobum Patriarcham focerumque Labanum, (b) nec non Josuæ cum Gibeonitis. (c) Ex profanæ autem Historiæ monumentis huc pertinent fœdera illa partim Atheniensium & Lacedæmoniorum; partim Ludovici Bavari & Friderici Austriaci, quorum in superioribus (d) mentio injecta est.

(a) Vid. Pufendorf, Lib. IV. c. 2. §. 6. (b) Genes, XXXI. 54. (c) Jos. IX. 15.
(d) Vid. supr. §. XII. & XIX.

XXI.

Quemadmodum autem ejusmodi fœdera jurata, neque jure naturali neque positivo Divino sunt interdicta aut improbanda; ita est contrario insignem non modo superstitionem redoleret, seu sacrorum etiam mysteriorum profanationem sapit ritus ille, quem nonnulli principes in pangendis fœderibus adhibuisse leguntur, dum consecratam in actu cænæ Dominicæ hostiam inter se dividentes fidem sibi invicem stipulati sunt: Ita enim de Pontifice Romano Paschale II. referunt *Sigebertus Gemblacensis* & *Jo. Cuspinianus*, (a) quod post factam cum Henrico V. reconciliationem, initumque Romæ anno 1111. fœdus, quo Juri suo, quod sibi vindicaverant Papæ, de investiendis

endis Germaniæ Episcopis, renunciaverat Pontifex, in celebratione Missæ particulam consecratæ hostiæ Imperatori Henrico V. his tradiderit verbis: *Hoc corpus Domini, natum ex Maria virgine, passum in cruce pro nobis, sicut Sancta & Apostolica tenet ecclesia, damus tibi in confirmationem veræ pacis inter me & te.* Qui tamen, eodem *Cuspiniano* teste non multo post in Conciliabulo ad Lateranum habito, omnia sua Cæsari data & sacramenti religione insuper confirmata promissa revocavit, egregio, scilicet, fidei Pontificatis specimine. Paria ferme narrat *Mich. Piccartus* (b) de Fœdere Cameracensi d. X. Decembr. Anno 1508; inter Julium II. Pont. Rom. Maximilianum I. Imperatorem & Ludovicum XII. Regem Galliæ adversus Rempubl. Venetam concluso. Cui confirmando Pontifex itidem sacram hostiam in tres partes divisam dictis fœderis hujus fociis communicasse dicitur, additis his verbis parum Christianis: *Ut SS. Trinitas unus sit Deus ita duraturam inter Confœderatos tres Unionem.* Ceterum, ne quid dissimulasse videamur, *Picartus* non addidit cujus fide hæc referat, neque hujus circumstantiæ meminerunt alii, qui Historiam istius Fœderis tradiderunt; (c) ut adeo ex hac aliisque rationibus haud immerito alicui suspecta esse possit narratio; inprimis, cum aliunde constet, nec Pontificem nec ipsos Principes Cameraci fuisse præsentem, sed negotium illud fœderis per Legatos Imperatoris, Regis Galliæ & Ferdinandi Catholici Regis Hispaniæ esse confectum & jurejurando confirmatum; Julium Pontificem autem, post diuturnam deliberationem tandem eidem accessisse & subscripsisse. Qui tamen, ne majorum suorum seu in folio Pontificali antecessorum morem migrasse videretur, primus ab eodem deinceps resiliuit.

(c) *Sigebertus Gemblacensis* in Chronographia, ad annum m. ubi simul formulas juramentorum refert, quibus se invicem Imperator & Pontifex obstrinxerunt. *Cuspinianus* in *Histor. Impet.* p. m. 474. (b) *Mich. Pic-*

cartus Obsery. Historico Polit. Decad. V. c. 9. p. 261. sq. (c) Conf. omnino de hoc fœdere Clar. *Dn. Struvius* l. c. Dissert. XXX, §. 29. p. 171. & qui integram hujus fœderis historiam continet libellum, quique sub titulo: *Histoire de la Ligue faite a Cambrais*, editus prostat à la Haye. 1720, 12.

§. XXII.

Dantur tamen & præter jusjurandum alia adhuc fœderibus securitatem & certitudinem conciliandi media, nimirum per *Pignora publica*, *Obsides*, & *Sponsores* seu Fidejussores. Fit enim quandoque, ut servandæ fidei causâ alterutra pars ab altera, cujus fidem suspectam habet, ejusmodi firmamenta stipuletur, quibus sibi de securitate fœderum satis cautum atque prospectum existimat. Suntque vel res, vel personæ. *Rebus* annumerantur pignora, sive ea sint mobilia, sive immobilia seu hypothecæ. Istius generis sunt arma, naves, equi, elephantis, aliaque omnia, quæ fovendo vel refovendo bello in servire possunt & nonnunquam post pacem sancitam inter conditiones fœderis ab iis peti solent, quibus non usque adeo ruta fides est; ceu patet ex fœdere Romanorum cum Carthaginensibus, de quo modo supra (a) diximus. Inauditum tamen fidei pignus fuit, *Hostia ritu ecclesiastico consecrata*, quam Uladislaus Poloniae & Hungariæ Rex decennali induciarum fœderi, cum Amurathe II. Turcarum Imperatore anno 1443. pacto, addidisse *Jo. Leunclavius*, (b) aliorum tamen fide, sequentem in modum refert: *Postente Amurathe certum aliquid à Uladislao Rege pacis inviolabiliter observandæ documentum, profano quorundam consilio traditam ei fuisse hostiam ecclesiastico ritu consecratam: quanquam alii diversas hujus fœderis circumstantias referant, imprimis Ant. Bonfinius*, (c) qui Turcas juramentum à Uladislao in Evcharistiam præstandum postulasse scribit, Gregorio autem Savoreo adversante, tandem utrinque conventum esse, ut Christiani mediante Evangelio, Turcæ vero per Alcoranum jurejurando se obstringerent, inviolabiles fore pacis inter

se

se in itæ conditiones. Paria ferme de Ludovico IX. cognomi-
ne Sancto, Galliarum Rege narrat *Jo. Serranus*, (d) quod infelici
successu expeditione in terram sanctam suscepta, à Saracenis
captus, pro debito quater mille librarum auri, redemptionis suæ
causâ solvendarum, pignoris loco hostiam consecratam cum
Ciborio in hostium potestate reliquiset.

(a) §. XVIII. (b) *Leunclavius* in Pandect Turcic. fol. 327. (c) *Bonfinius*
Rer. Hungaric. Dec. III, Lib. VI. p. 557. sq. (d) *Serranus* Inventar. Hist.
Franc. in vita Ludovici IX. fol. 139.

§. XXIII.

Ad firmamenta fidei in fœderibus datæ referuntur etiam
Pignora rerum *immobilium*, seu *Hypothecæ*, utpote Castella & Ur-
bes munitæ, quales fuere quatuor illæ civitates, quas teste Thua-
no Protestantibus Galli, in bello civili pro Religione & conscien-
tiarum libertate gesto, beneficio pacis in Fano S. Germani 1570.
conclusæ, à Carolo IX. Galliarum Rege, securitatis causa impetra-
runt, nimirum *Rupella*, *Montalbanum*, *Cognacum*, & *Charitatum*,
ea tamen lege, ut Navarrus & Condæus & XX. ex Proceribus
se post biennium easdem restitutos jurejurando interposito
promitterent; Ad eundem modum à Carolo IX. successore, Hen-
rico III. sive Valesio, anno 1575. post inducias semestres, Prote-
stantibus & Catholicis fœderatis sex urbes securitatis causa
sunt attributæ, eodem Thuanò (a) teste; Quibus *Becmannus*
(b) ex *Gothardi Arthusii* Mercurio Gallo Belgico adhuc alias
VIII. Urbes addit, quas idem Henricus dictis fœderatis Refor-
mato-Catholicis, velut fidei munimenta tradidit; quæ dein-
ceps à Gallis Idiomate vernaculo, *Villes d' Ostage*, Urbes Fidei
seu Obsagii sunt appellatæ.

(a) *Thuanus* ad Annum 1570. Lib. 47. p. m. 432. & ad Annum 1575. Lib. LXI. p.
m. 278. Edit. Paris. (b) *Becmannus* Diss. de Pignorib. Rerump. §. 5.

§. XXIV.

Quod vero ad morem illum attinet *Fadera per Obsides*
firman-

D

firmandi, (qui *Livio* (a) pariter & *Silio Italico* etiam *pignora pacis* appellantur) apud omnes ferme gentes eundem in usu fuisse infinita, cum antiquioris, tum recentioris Historiæ, monumenta & exemplaloquuntur. (aa) Ex quibus constat, molesto huic & haud raro cum vitæ ipsius periculo conjuncto muneri pro Republica obeundo cujuscunque ordininis, ætatis & sexus, inprimis vero eminentioris in Republ. dignitatis & lautioris fortunæ homines, aliquando & ipsos Regum ac Principum liberos, adhibitos esse. Ita in fœdere Romanorum cum Samnitibus à T. Veturio & Sp. Postumio ad Furcas Caudinas iêto DC. equites sunt imperati, qui capite luerent si pacto non staretur, referente *Livio* modo laudato. (b) Neque fœminas etiam ab odiosa hac obligatione immunes fuisse, patet exemplo virginum, quas Romani Porfenæ Hetruscorum Regi obfides dederunt, quarum Heroica virtute maxime memorabilis est *Cloelia*, & *Livio* (c) & *Silio Italico* (b) inprimis his celebrata verbis:

Bis Cloelia senos

*Nondum complevat primævi corporis annos
Una puellarum Laurentum, & pignora pacis
Inter virgineas Regi transmissa catervas,
Facta Virum sileo. Rege hæc & fœdere & annis
Et fluvio spretis, mirantem interrita Tibrim
Tranavit, frangens undam puerilibus ulnis.
Cui si mutasset sexum natura, reverti
Forsan Tyrrhenas tibi non licuisset, in oras
Porfena.*

An vero *Cleonymus Spartanus* primus inter mortales hujus moris, fœminas tradendi obfides, inventor fuerit, ceu *Athenæo* (e) videtur, vix probabile est; sed *Lipso* (f) iudice rectius fortasse dixisset, primus Græcorum. Cur autem Augustus teste *Svetonio* (g) qui fœminas novum (seu potius ea ætate apud Par-

Parthos inustratum) obsidum genus dixit, sexus fœminei obfides imperaverit, illius rationem mox subjungit, nimirum; quia senserit marium pignora negligi. Unde & Tacitus: h) *Longe efficacius, inquit, obligantur animi civitatum, quibus inter obsides puella quoque nobiles imperantur.* Quo enim chariora, eo & certiora ejusmodi fidei sunt pignora. Hinc Phraatès, Parthorum Rex firmandæ amicitiae causa partem prolis ad Augustum Romam misisse Tacito i) narratur: *Justinus* k) vero & *Strabo* l) non modo quatuor legitimos filios, sed eorundem etiam uxores & liberos suosque adeo nepotes Augusto obfides dedisse affirmant. Ad eundem modum per leges memorabilis illius fœderis, Mantuæ Carpentanorum ao. 1526. inter Carolum V. Imp. & Franciscum I. Galliae Regem icti, Francisco præter Filium suum natu Maximum, seu Delphinum quem vocant, & Aurelianensium Ducem, secundo quoque genitus, aut illius loco XII. Galliae principes Viri obfides sunt imperati: quo etiam *Thuanus* m) digitum intendere videtur, ubi Imperatorem, acceptis obfidibus Francisci liberis, captivum Regem, conditionibus Madritiano fœdere expressis, custodia liberatum, in Galliam redire permisisse, scribit.

- (a) *Livius* II. 13. *Sil. Italicus* loco mox cit. (aa) Conf. omnino *Tac. de Bleu*, Jct. Acad. Giesenf. Dissert. de Obsidibus ac in eos Jure. Giesæ 1663. (b) *Liv.* IX. 5. (c) *Liv.* II. 13. (d) *Sil. Italicus* Lib. X. 493. (e) *Athenæus* Deipnos. L. XIII. c. 28. (f) *Lipsius* in not. ad Tac. de Mor. Germ. c. 8. (g) *Suetonius* in vita Augusti c. 21. (h) *Tacitus* l. c. c. 8. (i) *Idem* Annal. II. 1. (k) *Justinus* L. XLII. c. 5. (l) *Strabo* Lib. XVI. (m) *Thuanus* ad ann. 1526. Lib. I. p. m. 39.

§. XXV.

Maxime frequens autem, saltem hodie inter Principes Europæ fœdera firmandi, eorumque securitati prospiciendi, modus est, qui fit per *Sponsors* seu *Fidejussores* fœderum, stilo Politico *Guarandos*, vel usitato Gallis nomine *Guarandeurs*, dictos. Hi, quoniam haud raro in Fœderibus, præcipue pacis, sancien-

dis, ex partium consensu, sive Arbitros, sive Mediatores & conciliatores agunt, fidem atque auctoritatem suam interponere solent, fore ut Conventa pactaque utrinque in violata ferrentur. Cui velut Fidejussioni tacitum simul & implicitum, quandoque etiam expressum, inest fœdus, circa auxilium adversus injuriæ auctorem ferendum illi, qui contra datam in fœdere fidem ab altera parte offensam patiatur. Quod quidem plurimis Fœderum Instrumentis publicis probari posset, ex quibus tamen hac vice Novissima præsentis Sæculi Fœderum, Altranstadiensis nimirum & Passarovicensis, Instrumenta allegasse sufficiat: Illius enim, puta *Altranstadiensis* Fœderis, inter Regem Sueciæ Carolum Duodecimum, Regesque Poloniæ Fridericum Augustum & Stanislaum, anno 1706. percussis Instrumento, notabilis ille Articulus XXI. insertus legitur: *Quæ hoc Tractatu ita constituta, promissa ac transacta sunt, non tantum Serenissimi Reges ac Principes pacificentes inviolabiliter ac sancte pro se quisque observabunt bonaque fide & exacte implebunt, in omnibus clausulis & fœderis hujus Articulis: sed etiam, ut hæc pax eo firmior ac stabilior sit, in se recipit Serenissimus Rex & Elector Saxoniam, quod earum Conventionum, quæ hoc Tractatu continentur, fidejussionem à Serenissimo ac Potentissimo Imperatore Romano, a Serenissima ac Potentissima Regina Magna Britannia, ut & Celsis ac Præpotentibus Ordinibus Generalibus Fœderati Belgii, expetere velit & intra semestre spatium, à die subscriptionis numerandum, justa ac solenni formula conscriptam extradere. Sacra Reg. Maj. Sueciæ quoque licebit, ultra memoratas Potestates, plures hujus Tractatus Fidejussores, si placuerit suscipere & adsciscere.* Instrumento autem Pacis Passarovicensis, sub directione ex mediatione Serenissimi Regis M. Britannia ex Præpotentium Fœderati Belgii Ordinum 1718. Romanum inter & Turcicum Imperatorem conclusæ, sequentem additam legitimus clausulam: Nos ROBERTUS SUTTON, *Eques.*

Auratus ex parte Sereniss. Dn. Georgii, Magnæ Britannia Regis, & Jacobus Comes Colyer, ex parte Alte-Potentium Dnn. Fœderati Belgii Ordinum Generalium, Legati Mediatores; Hæc præmissa coram nobis, & sub directione Mediationis nostræ ita acta, conclusa & firmata esse, vigore publici Muneris nostri, pariter subscriptione & sigillorum nostrorum appositione attestamur & firmamus. R. Sutton. J. C. Colyer.

§. XXVI.

Præter hæctenus recensitos fœdera faciendi firmandique modos, peculiare quosdam ritus ac cærimonias, nonnullas gentes ac populos adhibuisse, suisque fœderibus hac ratione certam formam addidisse relatum legimus, ex quibus potiores h. l. commemorasse juvabit. Ita de Gallis memorat *Cæsar* (a) quod collatis militaribus signis iurejurando fidem sauxerint, seque invicem fœdere adversus Romanos ad excutiendum duræ servitutis jugum, obstrinxerint. Quibus autem cærimoniis ac solennitatibus Romani aliique antiquiores Italiae populi fœdera inter sese & cum exteris junxerint, ex parte jam *supra* (b) auctore *Livio* ostendimus, luculentissime omnium vero patet ex fœdere illo, quod *Æneas* cum Rege Latino in dubium illum decretorii cum Turno ingrediendi certaminis eventum pepigisse refert, ac more suo, h. e. gravissimis numerosissimisque verbis sequentem in modum describit, Princeps Poëtarum Romanorum *Virgilius*: (c)

Inter ea Reges

Procedunt castris, puraque in veste sacerdos

Setigeri ferum suis intonsamque bidentem

Attulit, admovitque pecus flagrantibus aris.

Illi ad surgentem conversi lumina solem

Dant fruges manibus salsas, & tempora ferro

Summa notant pecudum, paterisque altaria libant.

D 3

Tum

Tum pius Æneas, STRICTO sic ENSE precatur:

Esto nunc Sol testis & hæc mihi terra vocanti &c.

Sic Prior Æneas? sequitur sic deinde Latinus,

Suspiciens cælum tenditque ad sidera dextram:

Hæc eadem, Ænea, terram, mare, sidera juro &c.

Audiat hæc genitor, qui fœdera fulmine sancit;

Tango aras, mediosque ignes, & Numina testor.

Nulla dies pacem hanc Italæ nec fœdera rumpet,

Quo res cunque cadent. &c.

Talibus inter se firmabant fœdera dictis,

Conspectu in medio Procerum. Cum rite sacratas

In flammam jugulans pecudes & viscera vivis

Eripiunt, cumulantque oneratis lancibus aras.

(a) J. Cæsar de Bell Gall. L. VII. c. 2. (b) Vid. *Supr.* §. V. (c) Æneid. Lib. XII, v. 161. sqq.

§. XXVII.

Prorsus etiam singularem Barbarorum fœdera pangendi firmandique ritum ac morem narrat Tacitus (a) his verbis: *Mos est Regibus, quoties in societatem coëant, implicare dextras, pollicesque inter se vincire, nodoque præstringere: Mox ubi sanguis in artus extremos se effuderit, levi ictu cruorem eliciunt, atque invicem lambunt: Id fœdus arcanum habetur, quasi mutuo cruore sacratum. Idem de de Scythis testatur Pomponius Mela (b) Ne fœdera quidem, inquit incruenta sunt. Sauciant se qui paciscuntur exemptumque sanguinem, ubi permiscuere, degustant. Neque tamen in fœderibus solum publicis, sed privatis etiam amicitiam contrahendi modis, eundem Scythas ritum adhibuisse, testis est Lucianus (c) in Toxari, sive de Amicitia, sequentem in modum scribens: Ἄφ' οὐ γὰρ ἐντεμόντες ἀπαζ τὰς δαυτύλας, ἐνσταλάζωμεν τὸ αἷμα εἰς κύλικα, καὶ τὰ ζήση ἀκρα βιάσαντες, αἷμα ἀμφοτέροι ἐπισχόμενοι, εἴη ἔσιν ὃ, τι μετὰ τῶθ' ἡμᾶς διαλύσειεν ἄν. *Ex quo semel incisis**

sis digitis sanguinem in calicem destillaverimus; summisque intrin-
etis gladiis, ambo pariter admoventes biberimus, non est quicquam
quod deinde queat nos dirimere. Eundem tamen morem, per cru-
 entam potionem fœdera faciendi, Armeniis quoque in usu, nec
 ipsis Romanis ignotum fuisse, pluribus Scriptorum testimoniis
 comprobat *Lipsius*: (d) quibus autem, ut & aliis fœdera faciendi
 firmandique modis, recensendis, ne justo longiores (e) simus, in
 præfenti merito superfedemus.

(a) Tacitus Annal. L. XII. c. 47. (b) *Mela* L. 1. c. 2. (c) *Lucianus* Opp. Tom.
 II. p. 84. (d) *Lipsius* in Notis ad hunc Taciti locum. (e) *Christoph. Bes-*
oldi Dissert. Politico - Juridic. de Fœderum Jure Cap. VI. p. 72. seqq.

§. XXVIII.

Ad institutum potius, à quo materiæ huic illustrandæ ne-
 cessitas nos paulisper abstraxit, ut revertamur, alia adhuc Fœ-
 derum ratione Formæ divisio, commemoranda & explicanda
 nobis restat; nimirum qua dividuntur in *Definita* & *indefinita*.
 Illa vocant, quæ certis ac determinatis conditionibus sunt cir-
 cumscripta; hæc vero, quæ generalioribus tantum verbis sunt
 concepta. Indefinitis tamen perperam annumerare videtur
Jo. Nic. Hertius (a) fœdus illud, quod Rex Galliæ Henricus II. cum
 Papa Paulo IV. & Duce Ferrariense Hercule II. iniit, cujus me-
 minit *Thuanus*: (b) Nam etsi hujus fœderis Instrumento gene-
 ralia hæc verba inserta legantur: *Ut Dux amicos Regis pro ami-*
cis, hostes pro hostibus habere teneatur; multas tamen præterea
 alias easque definitas & determinatas continet fœderis conditio-
 nes, v. g. ut regio militi transitum præbeat Dux Ferrariensis per
 suæ ditionis loca & com meatu juvet; contra, hosti transitum
 neget, nec com meatum præbeat & multo plures, quas longa se-
 rierecenset *Thuanus*; ex quibus patet ad fœdera *Definita* poti-
 us, quam *Indefinita* illud esse referendum.

a) *Hert.*

(a) *Hertius* in *Element. Prud. Civil. P.I. Sect. 8 §. 7.* (b) *Tibullus* ad *Ann.* 1555. *Libr. XVI. p. m. 632. seqq.*

§. XXIX.

Rectius forte *Indefinita* dixeris, quæ nullo, vel saltem minus determinato durationis termino circumscribuntur. Sunt enim nonnulla fœdera, quæ formam habent à circumstantia temporis & pro ratione durationis in *perpetua* & *temporaria* dividiscent. Illa plerumque in fronte gerunt solennem &, si diis placet, salutarem hanc formulam: *Sit Pax universalis, perpetua & nunquam revocanda, veraque & sincera amicitia; sit utrinque perpetua oblivio & amnestia &c.* Quæ tamen *Perpetuitas* ut plurimum angustissimo durationis circulo continetur, & paucorum annorum decursu absolvitur, quotidiana, sed eheu tristi, illud experientia comprobante. *Temporaria* autem disertis verbis expressum & definitum tempus habent & ad certam annorum periodum alligata vel à determinato annorum numero suspensa sunt; (b) Intra quod temporis spatium nullus hostilibus armis læsioni locus est vel saltem esse debet. Unde & Fœdera ejusmodi novo, sed Politicis usitato, vocabulo *Armistitia* vocantur; &, si paucarum tantum horarum, dierum, aut mensium spatio circumscribuntur, *Induciarum* nomine veniunt: Quas *Varroni* apud *Gellium* (c) *pacem Castrensem* paucorum dierum, nec non *belli ferias* appellare placuit; Quamquam, si dicendum quod res est, *induciarum* nomen ex usu probatorum auctorum, in primis *Livii* (d) ad multorum quoque & vel centum annorum fœdera denominanda adhibeatur.

(a) Vid. *Instrumenta Pacis Westphalicæ, Neomagensis, Ryswicensis, Olivienfis &c.* (b) Cujus generis fœderum exempla, passim occurrunt apud *Livium.* (c) *Gellius* *Noct. Atticar. Libr. I. cap. XXV.* (d) *Livius* *Libr. VII. 20.*

§. XXX.

Omnia igitur hæcenus recensita fœderum genera, si modo circa rem per se honestam & licitam sunt pacta, siue ea sint simplicia & nuda, siue jurisjurandi religione, aut alio quocunque stabilimenti genere munita, roborata & confirmata, effectum illum habent juris naturalis, ut partes inter se contrahentes, ad seruanda ea, quæ sibi invicem stipulatæ sunt, obligent, nec una alterave sine perfidia nota ab iisdem resilire possit. Notanter dicimus, *circa rem per se honestam & licitam*. Fœdera enim æque ac pacta de rebus sua natura turpibus & Jure siue naturali siue positivo divino illicitis, tantum abest, ut vim aliquam obligandi habeant, ut potius tanquam moraliter impossibilia partem paciscentem & ad sanioerem mentem redeuntem ultro ab omni obligatione absoluant: Oportet enim rem, quam mediante pacto promittimus, in nostra facultate & potestate esse; quippe ad impossibilia nulla datur obligatio: Habentur autem pro impossibilibus, quæ vires nostras non *physice* modo, sed & *moraliter* supergrediuntur, h. e. quæ per se turpia & inhonesta sunt. (a) Nec obstat, si vel maxime Fœdera ejusmodi etiam fuerint jurata. Quemadmodum enim juramenta, ut supra monuimus, per se nullam novam pactis superaddunt obligationem, sed vinculum tantum sunt accessorium; ita actus, cui vitium aliquod intrinsicum, obligationem producendam impediens, adhæret, non fit obligatorius, jurejurando licet accedente, (b) quin potius & hic tritum illud valet: *Quæ male jurantur, pejus seruantur*.

(a) Conf. *Grotium* L. II, c. XI. §. 8. & *Pufendorffium* Lib. III, c. VII. §. 1. 2. 6. Lex XV. Dig. de Condit. Instit. (b) Vid. *Pufendorf*, Libr. IV, c. II. §. 6. & 9.

CAPUT. II.
DE VIOLATIONE FOEDERUM
IN SPECIE.

SECT. I.

Sistens Causas & Modos Violationis Fœderum,

§. I.

Postquam igitur superiori Capite de Natura & Varietate Fœderum satis superque à nobis actum est; ordinis & instituti ratio postulat, ut nunc quoque de *Fœderum Violatione*, illisque cum *Fœderate* tum *Infelicitate*, paulo curatius agamus. Ne vero in applicatione vocis impingamus, iterum solícite cavendum discipiendumque est, quid & quotuplex hæc fœderum sit Violatio. Est autem *Violatio*, si vim vocis pariter & rem ipsam spectemus, nihil aliud, quam *violenta sive rei alicujus, sive personæ, sive juris alterius læsio*. Quo sensu & ipsum primitivum, a quo verbale hoc descendit, Scriptores Latinos passim usurpasse legimus. Hinc *Virgilius Maro* (a) aliquoties corpus vulnere violari dixit; & *Cicero*, *Tibullus* atque *Hyginus* (b) aliique de corrupta, vitata seu vi compressa virgine, conjugata seu cognata illa vocabula *Violare* & *Vialator* adhibuere. *Ovidius* quoque ut & *Plinius* (c) adulterium, violata jura mariti, fideique conjugalis violationem dixere.

(a) *Virgilius* *Æneid.* Libr. XI. 277. 591. & 848. item Libr. XII. 797. (b) *Cicero* *Epist. Famil.* L. IX. 22. *Tibullus* Libr. I. Eleg. VI. 50. *Hyginus* *Fabul.* 100.
(c) *Ovidius* de *Arte Amand.* II. 381. & *Plinius* *Hist. Nat.* X. c. 34.

§. II.

Inprimis vero frequenter verbo violare utuntur Romani scriptores, ubi de rebus sacris & ad religionem pertinentibus, vel etiam religiose inter gentes & populos habitis sermo est. Unde

Unde Numina, aræ, templa, aliaque loca religiosa & sacra per vim quandam læsa, vel alia quacunq; ratione irreverenter habita, violari dicuntur. Ita *Justinus* (a) de Phocensibus scribit, quod ob spoliatum Apollinis templum sanguine & cædibus suis violatæ religionis pœnas pependerit; & *Livius* (b) avaritia Romanorum templa Locrensiū violata & spoliata esse refert. Cum ergo fœdera, inprimis publica, omni tempore rebus sancte, religiose & reverenter habendis fuerint annumerata, quippe quibus salus publica tot Regnorum, Rerumpublicarum, Civitatum hominumque procuratur & continetur; hinc actus ille, quo Principes & Rerumpublicarum moderatores, vel ex ambitione & regnandi dominandique libidine, vel ex habendi cupiditate & utilitatis rationibus, vel aliis quibuscunq; frivolis de causis, sacrum illud vinculum, quod populos in pace & amicitia continet, per vim lædunt atque rumpunt, merito *Violationis* nomine venit, cujus loco aliis Politicorum vocem *Ruprionis* vel *Contraventionis* adhibere placet. (c)

(a) *Justinus* Lib. VIII. 2. (b) *Livius* L. XXIX. 8. (c) Vid. *Buddæi* Dissert. Juris gentium de *Contraventionibus Fœderum* Halæ 1701.

§. III.

Interim *Livius* (a) qui quantum constat, pene unus & solus inter Latinos scriptores verbale illud & abstractum nomen *Violationis* usurpavit, utriusque concretum, ceu in Scholis loquimur, de fœdifrago Vegentium Rege. Tolumnio adhibuit, ubi strenuum fortissimumq; inter Romanos equites militum tribunum, A. Corn. Cossium, loquentem ac trepidantibus Romanorum turmis animum his verbis addentem introducit: *Hiccinne est Ruptor fœderis humani Violatorque gentium juris?* Scipio ille a devicta Africa cognomen fortitus, in gravissima illa apud *Livium* Oratione, qua de perfidia Carthagenensium conqueritur; *Deos fœderis ab hoste violati testes* invocat. *Lucretius* (c) quoque

E 2

Poë

Poëta, quando nefariis ejusmodi hominibus tristem perfidiæ
luæ mercedem denunciat, sequentem in modum canit:

Non facile est placidam ac pacatam degere vitam,

Qui VIOLAT factis communia FOEDERA pacis.

(a) *Libius* loco modo cit. nec non Lib. IV. c. 19. (b) Idem Lib. XXVIII. 44.
Lucretius de Rer. Nat. Lib. V.

§. IV.

Quemadmodum autem non una violationis fœderum
est causa, ita & complures nefandæ hujus artis modi ac rationes
esse solent. Ad causas quod attinet, haud incongrue ad tot fer-
me genera revocari possunt, quor in divisione belli, saltim injusti,
alias Politici constituere solent: siquidem violationem fœderis
ut plurimum belli sive occasionem & causam, sive finem & sco-
pum fuisse, innumera omnis ævi docent exempla. Proinde
causas violationis Fœderum, æque ac belli, alias dixeris *Justificas*
alias *Svasorias*. Illas *Grotius*, (a) *Polybium* velut primum
hujus divisionis auctorem, (b) secutus, Græco nomine *πρὸς τὰ
καὶ* appellat, quia, ut ille ait, palam proferri solent, nimirum in
clarigationibus & belli denunciationibus, quæ ex more inter
gentes hodie recepto Scriptis, causas armorum manifestanti-
bus, consignantur; partim ad demonstrandum universo mun-
do factorum & armorum justitiam, simul vero aliorum quo-
que Principum & gentium favorem aucupandum; partim ad
populum & subditos eo alacriores reddendum, cum ad arma
capienda, tum ad tributa solvenda, aliaque onera, quæ belli cau-
sa imperantur promptius subeunda. Cum enim nemo tam
malus sit, quin bonus audire cupiat; hinc principes ac populi
fœderum violatores, varias easque haud raro admodum specio-
sas comminisci solent rationes, quibus omnem mali seu perfidi-
æ suspicionem à se amoliantur, factisque suis colorem seu justii
rectique speciem inducant, omnemque violatæ fidei culpam in
partem

partem adversam rejiciant atque devolvant. Cujusmodi causas *Svetonius* (c) justo nomine Prætextum, *Livius* (d) autem Titulum vocat.

- (a) Grotius. L. II. c. 1. §. 1. & cap. XXII. §. 1. sqq. (b) *Polybius* enim Histor. Lib. III. p. m. 162. seq. ἀρχὴν, αἰτίαν καὶ πρόφασιν, multum inter se distare, adeoque probe distinguenda esse docet; simul & duplici exemplo belli, partim Alexandri in Perias, partim Antiochi in Romanos, illustrat, ostenditque αἰτίαν καὶ πρόφασιν h. e. causam atque prætextum belli ἀρχὴν i. e. initium seu principium ejusdem ordinarie præcedere. (c) *Svetonius* in vita Jul. Cæs. c. XXX. (d) *Livius*. L. XXXVII. c. 54.

§. V.

Causæ igitur *Justificæ*, quas utraque disceptantium pars ad colorandum facta sua proferre solet, quo speciosiores sunt, eo & difficilior est judicatu, penes quam culpa violatæ fidei aut fœderis hæreat; nisi quis forte ex eventu judicium ferre malit, quod tamen æque dubium ac incertum est, cum optimæ causæ nonnunquam deterior respondeat eventus. Patet illud ex duobus maxime memorabilibus hujus & superioris Sæculi fœderum exemplis; nimirum ex Fœdere inter Reges Sveciæ Carolum Gustavum, & Daniæ Fridericum III. *Roschildæ* d. 26. Febr. 1658. nec non ex Fœdere eorundem Neptum gloriosæ memoriæ, Carolum XII. & Fridericum IV. *Travendaliæ* d. 18. Aug. 1700. ictio: Quibus merito & tertium æque memorabile Fœdus *Altransstadiense*, inter dictum modo Regem Sveciæ Carolum XII. & Fridericum Augustum Regem Poloniae & Electorem Saxoniae d. 24. Sept. 1706. percussum addimus: In singulis enim horum Fœderum Instrumentis utraque pacificentium pars conceptissimis & nil nisi firmam, perpetuam & nunquam revocandam pacem, amicitiam, offensionumque præteritarum amnestiam & oblivionem spirantibus verbis, se invicem validissime obstrinxit; Et nihilo minus paucis non dicam annis, sed vix aliquot interjectis mensibus, fœdera hæc

rupta sunt, & utrinque infaustus ad arma factus est regressus. Neutri tamen parti defuere rationes, quibus violati fœderis invidiam à se removere inque alteram devolvere studuit.

§. VI.

Quantum enim *Fœdus Roschildense*, utriusque Regis subscriptione approbatum ratumque habitum, attinet, ex Tabulis illius publicis constat, Sveciæ Regi Regnoque inprimis tam gloriosum quam utile atque proficuum illud fuisse: Et nihilo tamen minus post semestris spatium nondum elapsum, nempe sub initium mensis Augusti ejusdem anni, Rex Sveciæ Carolus Gustavus primus armis resumtis, novam expeditionem in Danos suscepit, ipsumque Regem Daniæ in regia Hatnientiensi obsidione cinctum tenuit usque ad sequentem annum 1659. quo eandem mense Februario, magna quidem vi & armorum apparatu, sed irrito conatu, maximaque cum clade suorum oppugnare aggressus est. Ut vero orbi constaret, citra culpam violati fœderis Roschildensis expeditionem hanc à Svecis denuo esse susceptam, peculiari eoque satis spisso & operoso scripto, S. R. M. Sveciæ nomine, licet paulo serius, publicato, id efficere & evincere conati sunt, quod, ceu Titulus præfert, *Expositionem causarum continet, quibus S. R. M. Sveciæ bellum à Rege regnoque Daniæ sibi illatum, etiam post pacem Roschildiæ initam, continuare coacta fuerit.* (a) Cujus summa, prout expressa Præfationis verba sonant, huc redit: *Vix opus fuisse armorum Suedicorum justitiam pluribus verbis ostendere, cum Dani, conditiones pacis neque adimplendo, neque servando, jure meritoque iterum in se verterint gladium, quem contra quosvis aggressores remerarios magnis in his terris Potestabilibus Supremum Numen est largitum.* E contrario Rex Daniæ, ipso *Pufendorffio*, (b) rerum Svecicarum candidissimo scriptore, haud diffidente, per legatos sub adventum exercitus ad Regem Sveciæ missos, sanctissime testatus est: *Bellum inter Sveciæ & Daniæ re-*
gna

gna exortum, non solum pace Roschildensi compositum, abolita ante-actorum memoria, sed & nonnullis scrupulis, super articulorum quorundam genuino sensu obortis, alios Hafniæ Tractatus susceptos, quibus priores difficultates remotæ omniaque ita transacta sint, ut nil amplius desiderari crederetur. Quæ cum ita sint, Regem Daniæ non satis posse mirari, cum è sua parte omnia impleta sint, quod ita repente, nulla denuntiatione facta, hostili modo invadatur. Regerente vero ad hæc Svecorum Rege: Affatim causarum sibi fuisse ad hoc bellum continuandum, per injurias sibi à Dania illatas, quæ nunquam cesset, quotidianis machinationibus Sveciæ exitium querere, id quod satis doceant literæ interceptæ, turbata commerciorum libertas in freto Oresundico, infinita tergiversationes & dilationes circa executionem pacis Roschildensis, sic ut non magis securitati suæ adversus Daniam cautum sit, quam ante bellum fuerit. &c. Hæc contra Regis Daniæ Legatos, repetitis verbis de innocentia Regis sui testatos esse; Pactis se per omnia satisfecisse, non constare sibi de literis, quæ interceptæ dicantur, quæ ut producantur petere. Supra vires suas esse postulas à Rege naves suppeditare, aut oneroso se federe illigare. Denuo igitur Commissarios rogare, ut si quæ supersint controversiæ componantur, & flamma, quæ utriusque regno noxæ possit esse, sopiatur, priusquam in majorem flammam erumpat. Ad ultimum manantes ubertim lacrymas dictis pondus addidisse.

(a) Scriptum illud εὐνοίας sine loci impressionis aut typographi mentione editum prostat. 1658. 4. (b) Pufendorf, de Reb. Gestis Caroli Gustavi Lib. V. §. 95. p. 475. sqq.

§. VII

Iisdem & multo pluribus magnam speciem præ se ferentibus rationibus Dani innocentiam suam publicis etiam scriptis testati; ex opposito Svecos violatæ fidei ac fœderis reos accusarunt, inter quæ præcipue numeranda veniunt: *Speculum fidei Danicæ & perfidiæ Svecicæ 1659. 4.* Dissertatio Juridico
Poli-

Politica de Legato Svecico durante obsidione à Rege Daniæ derento.
 1659. 12. *Tela Svecici aranei disrupta.* 1660. 4. Quorum auctorem *Gundeum Rosencranzium*, Senatorem Regni Daniæ fuisse, perhibet *Christianus Gryphius*. (a) Ecquis vero in tanta rationum, ab utraque parte non sine magna iusti rectique specie allatarum, ambiguitate, arbitrum & iudicem agere, vel certo definire sustineat, utri culpa violatæ fidei sit tribuenda? Cum interim, quod eventus docuit, negandum non sit, Sveciam hac nova expeditione non solum multorum Europæ Principum ac Statuum odia sibi conciliaffe, & ex eo tempore in Fionia, Pomerania, Curlandia & Prussia, adverso ut plurimum Marte pugnasse; sed in pace etiam Hafnienti, post obitum Regis sui (qui interjecto anno, eodem fatali die, quo in oppugnatione Hafniæ insignem ac prorsus funestam contraxerat cladem, h. a. 12. Febr. 1660. contigit) conclusa, haud pauca, ex tenore pactorum pacis Roschildensis jam acquisita, iterum perdidisse.

(a) *Gryphius* in Appar. Script. Histor. Sæculi XVII. c. XI. §. 4. p. 541.

§. VIII.

Aeque dubium atque incertum esse videtur definire velle, quænam pars novissimas leges Fœderum Hafnientis & Travendalensis primum violaverit: Id vero extra omnem dubitationis aleam positum est, infelicissimam Regis Sveciæ ad Pultavam pugnam, eamque subsecutam Regno Sveciæ pene exitialem, saltem in hunc usque diem insuperabilem cladem, reconciliatis ad tempus, per dictas pacificationes, hostibus suis, exoptatam præbuisse occasionem Publicis literis & Scriptis, variisque rationum momentis, si non pondere saltem numero æstimandis, universo orbi, quoad fieri potuit, persuadendi, se vinculo dictorum Fœderum haud amplius teneri, sed penes Carolum Regem culpam hære, quod turbati Regni Svecici Provinciis hostilia arma inferre cogantur. Quid enim aliud sibi vult

vult Clarigatio illa seu belli denunciatio, quæ auctoritate publica, idiomate tam Danico quam Germanico Hafniæ d. 28. Octobr. 1709 typis expressa prodit hoc titulo; Manifest oder eine Summarische Erklärung über die rechtmäßige und hochwichtige Ursachen, welche Ihro Königl. Majestät zu Dennemarck und Norwegen zc. bewogen und gleichsam gezwungen, dero Reichthum und Lande gegen des Königs in Schweden vielfältige, von Zeit zu Zeit entgegen die Tractaten ausgeübte, und ferner zubefürchtende Gewaltthaten und Ungerechtigkeiten zubeschützen, und mittelst der in aller Völder Rechten zugelassen Mittel durch des Allerhöchsten Beystand in zulängliche Sicherheit zu setzen. Quid, inquam, hæc sibi aliud volunt, quam quod infelix Svecia, præter innumeras alias, quibus tum premebatur, & tunc non opprimebatur, calamitates, sua culpa suisque fœderum contraventionibus, iusta quoque Danorum in se provocaverit arma?

§. IX.

Enimvero, quodsi quis è contrario paulo attentius legat Scripta illa, quæ ex parte Svecorum rationes dictæ Clarigationis seu Manifesti, ad accuratiorem juris & æquitatis lancem examinarunt juxta, & sub acriorem paulo censuram vocarunt; qualia sunt. Unvorgreifliche Gedanken eines Schwedischen Unterthanen über das jüngst herausgegebene Dänische Manifest, gedruckt im December. 1709. 4. Quæque anno mox sequenti, sub initium mensis Maji, velut Apologia & defensio prioris scripti, subsecuta est: hoc titulo: Kurze Anmerkungen über die mit gar zu unrichtigen Gewichte geschene Erweigung der unvorgreiflichen Gedanken über das letzte Dänische Manifest, zu Bestättigung der Wahrheit, gegen alle pastionirte Verdrehung derselben, herausgegeben im Anfange des
F Maji

Maji. 1710. 4. (a) is certe vel invitum se in assensum illius partis trahi sentiet, Danosque non tam ex justis violati fœderis causis infesta Sveciæ arma intulisse, quam per temporum potius occasionem, ad repetendum ea, quæ per injuriam priorum temporum sibi erepta esse autumabant, meliorem belli fortunam experiri voluisse forte judicabit; inprimis ubi consideraverit, minus felicem armorum Danicorum, sub initium susceptæ in Scaniam expeditionis, successum; Svecis interim, in tantis angustiis summaque rerum suarum perturbatione, fiducia bonæ causæ fretis, victricibus suis armis, quorum vim Dani iterata vice in prælio ad oppidum Gadebusch perceperant, ostendentibus, sibi nec animum nec voluntatem deesse, ultima pro fide sua in Regem experiri.

(a) Utriusque hujus scripti auctorem fuisse Clariss. Dn. Jo. Phil. Palbenium, fingulare olim decus Professorum Academiæ Gryphiswaldensis, cum ex stylo, tum ex aliis rationibus, non sine veri similitudine, conjiciunt rerum istius ætatis gestarum periti.

§. X.

Eadem ferme ratio est tertio loco memorati *Fœderis Altranstadiensis*, cujus violationis culpam Augustissimus Rex Poloniæ Augustus II, in libello causas reditus sui in Poloniam manifestante, (a) tot & tam speciosis rationibus à se amolitus est, ut quemcunque Lectorem à partium studiis alienum facile habeat consentientem. Quod si vero, ex altera parte Svecorum rationibus standum est; omnis culpa rupti fœderis Altranstadiensis in dictum modo Poloniæ Regem redundare videtur; Quare & Rex Sveciæ in literis ad urbem Benderam d. 28. Jan. 1711. datis, typisque publicis exscriptis, nec non ad modum Manifesti, quod vocant, passim in Polonia per Palatinum Kioviensem sparsis, Regem Augustum redintegrati in Polonia belli, violatique fœderis ac fidei haud obcuris hisce verbis reum egit: *Sufficit pro re nata tantum indicasse, peracta esse*

esse ac firmata hæc omnia Tractatu Varsoviensi, Regemque Augustum in eadem, raribabitâ pace Altranstadiensî, libere consensisse atque omni juri suo, quocunque demum nomine veniret, in Regnum Poloniæ atque magnum Ducatum Liubuanie in perpetuum sancte solenniterque renunciaſſe; miſſo ad Ordines Reipubl. Aſtrbentico Diplomate, quo eodem, fide ipſi data, exſolutos, ad obedientiam novo regi præſtandam remiſit. Poſt ejuſmodi Solennia pactorum publicorum, Fidejuſſionibus etiam maximorum Principum conſrmatorem, quis dubitaret non ſatis proſpectum cautumque eſſe ſaluti Reipubl. ſecuritati patriæ, ac libertati denique omnium ac ſingulorum civium &c. ſed ecce! idem Rex Auguſtus, tot paſſibus hætenus deſunctus, ad fidem Orbi Chriſtiano faciendam de pacato ſuo ingenio, deque ſincera intentione non turbandæ amplius tranquillitatis, aut trabendæ in caſum Reipublicæ, è repente ad opprimendam Poloniam atque novum in ea belli incendium excitandum, cum armata manu prorumpit. Regium diadema, depoſitum & abjuratum paulo ante, ſibi imponit; inſenſiſſimum hoſtem nominis polonici in ſocietatem facinoris aſſumit, ac innumerabilem propemodum turbam ignoti nominis hoſtium in ſinum Reipubl. invehit, eique hanc in prædam dat, quo facilius ac ſecurius dominatum, in eam exſanguem & truncatam nobilioribus ſuis partibus, demum exerceat. &c. &c.

(a) Copia hujus libelli facta eſt in der Europaiſchen Fama. Part. XC. p. 463. ſeqq. & p. 639. ſeqq.

§. XI.

Hæc ita legenti & intimiores ſtatus cauſas ignorantibus non poſſunt non ſuſpicionem movere, Regem Auguſtum non prorſus ab omni rupti hujus fœderis vinculi culpa fuiſſe immunem. Niſi quis forte cum iis ſentiat. Politicis, qui in fœderibus ſumma urgente neceſſitate pactis, vel potius per vim majorem expreſſis dicam an extortis, inſuper & juſto durioribus conditionibus munitis, principes deterioris conditionis ab omni ſervandæ fidei obligatione abſolvunt; Quorum patrocinium

cinium non modo Florentinus ille Politicus, vel potius omnium Pseudo-Politicorum Antesignanus, *Nicol. Machiavellus* (a) aperte suscipit, sed pollicem omnino iis premunt, quotquot Machiavelli vestigia secuti, omnes Principum actiones, adeoque & in fœderibus tam pangendis quam servandis, frangendis & violandis, pro re nata ad rationem status revocandas, & attemperandas esse autumant. Sed de his mox dicendi erit locus, ubi ad causas violatorum Fœderum genuinas seu svasorias & ut plurimum arcanas, si non omnes saltem potiores, pro instituti ratione latius explicandas pedem promovemus.

(a) *Nic. Machiavellus* in Principe suo. Cap. XVIII. item in Discurs. de Republ. Lib. III. c. XXIV. Cujus titulum, sive summam huic lemmati includit. *Qua coactus promissisti non necesse est ut serves.*

§. XII.

Svasoriae igitur *causae*, quas etiam moventes & impellentes recte dixeris, sunt arcanae illae rationes, quibus Principes & Civitates, vel sua sponte, suisque affectibus ducti, vel svasi aliorum & eorum inprimis, quos dandis & moderandis intimioribus status sui consiliis adhibere solent, inducti, sanctissima fœderum vincula non tam laxare, quam vi quadam rumpere, nulli sibi ducunt religioni. Etsi enim æquum erat, fidem principum semper & ubique tantam esse, ut vel nuda eorum verba atque promissa jurejurando sanctiora, vel saltem eidem paria haberi debeant, quæ vox vere Regia fuit Alphonfi V. cognomine Sapientis Arragoniæ Regis, auctore *Antonio Panormitano*: (a) Quotidiana tamen experientia teste haud raro contingere videmus, ut nonnulli eorum vel ex innata ingenii levitate animique inconstantia, vel ex affectata quadam calliditate, quam perperam prudentiæ nomine regunt, nullam datæ fidei rationem habeant, sed fœderibus, vel juramento firmatis, velut tesseriis ludant, sanctissimaque fidei obtestatione, nimium fidentes deludant & parum cautos fallant.

(a) *Panormitanus* de Dictis & Factis Alphonfi. Libr. I.

§. XIII.

§. XIII.

Tales ex antiquiori Historia fuere par illud illustrium apud Athenienses & Lacedæmonios Imperatorum Lyfander & Alcibiades. De hoc enim non modo *Plutarchus* (a) testatur, admodum mobili atque versatili fuisse ingenio, & ipso *Chamaeleonte mutabilior*; sed vel ex eo etiam patet, quod ab Atheniensibus ad Spartanos, ab his ad Persas, inde iterum ad Athenienses, denique ab his ad Thracas transiens, omnium istorum populorum induerit mores; quare & *Nepoti* (b) princeps temporibus callidissime inserviens audit. De *Lysandro* autem ex eodem constat *Plutarcho*, (c) frequenter ipsi in ore fuisse dictum illud: *Pueros talis seu astragalus, ceteros juramento fallendos esse*. Recentium exemplorum loco esse possunt *Alexander VI Pont. Rom.* & *Ludovicus XI. Rex Galliarum*. De illo enim ipse *Maachiavellus*, (d) consummatissimus alias hujus artis Magister, ingenuam hanc edidit confessionem: *Consummatum is, inquit, impostorem egit; habuitque, quibus illuderet, non paucos: faciendi fidem nemo peritior, jurando eam atque divi execrando firmandi, nec quis alius levior: Commodum autem omnes ei imposturae cesserunt, artis uti hujus gnarissimo*. Hunc autem *Philippus Camerarius* (e) primo loco numerat eos inter Reges & Principes, qui foedera jurejurando per veri Dei nomen firmata tam flocci faciunt, ut levi de causa negligant, suisque cupiditatibus, posthabita fide data, indulgeant: *Quoties enim, sunt verba Camerarii, ut Historici testantur, Ludovicus XI. Rex Galliarum & Carolus Dux Burgundiae pactiones jurejurando confirmarunt, toties fere cum alterutri commodum videretur, ab iis recesserunt: adeo ut dici possit, eos sibi fidem invicem dedisse, ut ea quae antea servanda pepigerant facilius infringere; eoque Cominaum (f) respexisse, ubi ait: Omnia eorum consilia eo spectasse, ut alter alterum falleret*. Quid, quod iquem *Cominaus* non ipsum modo lubrica admodum fidei in

servandis pactis Principem, sed mirum etiam in diffociandis & separandis Confœderatis artificem fuisse, eumque in finem nec pecuniæ nec operæ unquam parcum extitisse, scribit. Male etiam hoc nomine audit apud Historicos Ferdinandus Catholicus, qui, referente *Amelotto*, (g) cum aliquando percepisset, Ludovicum XII. Galliæ Regem queri, se jam bis Ferdinandi fraudibus esse circumventum, dixisse fertur: *Bisne per Deum? Hem vinolentum hominem! decies & amplius eum sefelli.*

- (a) *Plutarchus* in vita Alcibiadis. p. m. 83. seqq. (b) *Nepos* in vita Alcib. cap. I.
 (c) In vita Lyfandri. p. m. 355. (d) *Macchiavellus* loc. supr. Cit. §. XI.
 (e) *Camerarius* in *Meditat. Historic.* Cent. II. c. 78. (f) *Cominus* de *Reb. Gest. Ludov. XI. Libr. II. c. 1.* (g) *Amelot de Houffay* in *Observat.* suis super *Fœderib. Princip.* Tom. II. p. 66.

§. XIV.

Præter hanc insitam animi levitatem, & velut proprium nonnullis Principibus fallendⁱ studium, multum etiam eos ad rumpendum fœdera movet mixtus ille ex invidia & ambitione *Æmulationis affectus*: Quo laborantes, non modo non superiores, sed ne pares quidem ferre possunt. Hinc simulac alios Principes, & finitimas inprimis Civitates atque Respublicas, viribus augeri & incrementa capere vident, res eorum secundas limis aspiciunt oculis, & ut mature iis obicem ponant, nullum non movent lapidem, nec ipsam fidei fœderumque Sanctitatem violare nefas ducunt; & ut speciosum aliquem habeant titulum, vel metum atque periculum nimium & in imensum crescentis potentiæ fingunt, vel servandi *Æquilibrii* quærunt prætextum. Et quanquam ex mente utriusque *Cornelii*, *Nepotis* (a) pariter & *Taciti*, (b) commune parvis æque ac magnis & liberis Civitatibus vitium, ut invidia gloriæ comes sit, & libenter de his detrahant, quos emergere videant altius; maxime tamen regnat & obtinet apud illos populos, qui ut ingeniorum ita & studiorum diversitate gaudent maxima,

- (a) *Corn. Nepos* in vit. *Chabriæ*. c. 3. (b) *Tacitus* in vita *Agricolæ* c. 1.

§. XV.

§. XV.

Atque hæc sine dubio causa fuit multoties ruptorum fœderum inter Athenienses & Lacedæmonios, Romanos item & Carthaginenses; nec non olim inter Anglos & Scotos; imo Anglos inter & é regione oppositos Gallos pactorum: Siquidem in Annalibus Franco-Gallicis (a) nihil frequentius occurrit, quam Anglicana bella & irritæ utriusque gentis pacificationes. Et *Froissardus* (b) miraculi loco refert, quod Angli atque Scoti annis jugiter tribus, quibus induciæ erant pactæ, & anno etiam integro post, sibi invicem haud moverint bellum: idque prius ab annis ducentis haud factum fuisse ait. Licet hodie major inter Anglos non modo & Gallos, sed Scotos etiam ex eo tempore, quo utrumque regnum sub uno eodemque Capite unitum est, concordia vigeat & intercedat.

(a) Vid *Jean du Tillet* Tr. des Gverres & traitez de Paix entre les Rois de France & d' Angleterre. (b) *Froissardus*. L. I. c. 27.

§. XVI.

Neque aliam facile quis comminisci poterit causam Fœderum inter vicina Daniæ & Sveciæ regna quoties pactorum, toies etiam ruptorum, quam ingens illud & inveteratum utriusque gentis ut morum atque ingeniorum, ira & finium ac studiorum dissidium. Nam teste *Jo. Magno Archiepiscopo Upsaliensi* (a) *Vix aliquis tam prudens Rex tam præstantis ingenii Pontifex, aut alius quispiam in omnibus virtutibus inventus fuit, qui omni ex parte extinguere potuerit inveteratum odium illud, quo Dani in Sveones & Gotbos, vicisimque Sveones & Gothi feruntur in Danos. Videreturque nonnullis dissidium illud ab origine regnorum suorum principium occasionemque suscepisse; cum ipsa natura Danos suis insulis inclusos à Sveonibus Gotbisque interjecto mari separavit. Quamvis enim aliquando sub uno Rege, ut sub Algorbo, regna illa fuerint unita & gubernata tamen emulationes &*

con-

contentiones nunquam siverunt populos illos perfecto amore adunari. Causas tam impacabilis odii dicant alii, & forsan apud Saxonem aliasque Danorum Historias *justa causa* inveniuntur. &c. OLAUS MAGNUS (b) tamen, dicti Johannis frater & in Archiepiscopatu Upsaliensi ex volutante Pontif. Romani Succesor, rationes sive causas Saxonis, cognomento *Grammatici*, ex XVI. illius Libris in compendium misit, suæque de *Gentibus Septentrionalibus Historia* inseruit; ex quarum prima facile est judicare de reliquis; ita autem Olai fluunt verba: *Sveici ac Gotbi cur tam ferocibus animis & armis contra Danos ferantur, ipse Danorum diligentissimus Historicus in XVI. Libris suis hinc inde usque ad summum horrorem apertissimam reddit rationem. Ubi-que enim meminit gentis suæ tam violentum & truculentum regimem in subditos, ac dolosam amicitiam in vicinos, & utrumque in omnes confederatos, ut quilibet prudens & sensatus homo, merito cavere debeat, quam tutus in eorum societate aut naturali vinculo, vel alia jurata confederatione esse possit: Quæ deinde per partes latius adhuc in subsequens persequitur: Quanquam & Danis in contrarium dissidii hujus rationes sat speciosas, & Genti Svecorum non admodum favorabiles esse, nulli dubitamus, quas autem brevitatibus causa omittimus.*

(a) *Jo. Magnus* in *Histor. Gothor. & Sveon* Lib. IV. c. 10. p. m. 165. (b) *Olaus Magnus* Lib. VIII. c. 36, & 37.

§. XVII.

Proximus ab æmulandi studio affectus, qui Principes in transversum agere & ad violanda humana divinaque jura ac fœdera impellere solet, est *Regnandi dominandique libido*: Quæ usque adeo nonnullos occupavit, ut spreta omni religione & fidei fœderumque Sanctitate, remis, quod ajunt velisque ad summam imperii potestatem contendant: Quibus si non in ore, certe in animo versantur illa *Ereoclis Thebani*,

bani, dominationem affectantis verba apud *Euripidem*: (a)

Ἐπιερ γὰρ ἀδνεῖν χεῖρ, τυραννίδος πέρι
Κάδδισον ἀδνεῖν, τ' ἄλλα δ' εἰσεβῆν χεῖράν.

Quæ *Cicero* (b) ubi *Julium Cæsarem*, imperii consuetudine captum, studio rapiendæ ad se dominationis, eosdem *Euripidis* versus semper in ore habuisse testatur, sequentem in modum convertit:

Nam si violandum est jus, regnandi gratia

Violandum est, aliis rebus pietatem colas.

Vel prout *Seneca Tragicus* (c) in eandem ferme sententiam ait:

- - *Pro regno velim*

Patriam penates, conjugem flammis dare:

Imperia pretio quolibet constant bene.

(a) *Euripides* in *Phœnissis*. n. 527. (b) *Cicero* de *Officiis* Libr. III. c. 21.

(c) *Seneca* in *Phœnissis*. Act. IV. v. 662. seqq.

§. XVIII.

Quid enim, quæso, *Henricum* cognomine *Valesum*, quondam *Poloniæ* Regem, movit, ut post acceptum de morte fratris sui *Caroli IX.* *Galliæ* Regis nuncium, posthabita fide Ordinibus regni *Poloniæ* jurejurando data, ruptoque foedere per *Pacta Conventa* inito, intempesta nocte, ne salutatis quidem Senatoribus Regni, lateri suo admotis, *Poloniæ* regnum quasi præcarium desereret & citato cursu ad capefenda regni *Gallici* gubernacula properaret; nisi impotens regnandi & latius imperandi cupiditas. Quamquam enim postmodum *Henricus* variis rationibus allatis, præceps & festinatum illud iter excusare, *Polonisque* persuadere conaretur, non decessisse sibi regem, sed domicilium tantum mutasse, nec regni desertionem, sed regnorum conjunctionem factam credeent. Tantum tamen abest, ut *Poloniæ* Status

G

ac

ac Ordines in mutua perstiterint fide, ut hoc iplo facto Regis, pacta conventa primum violantis, se simul omnis obsequii & fidei vinculo solutos esse palam profiterentur, ipsumque Regem regni desertorem, ad diem in Comitibus Varsaviensibus præfinitum haud redeuntem, publice exauctoratum Regia dignitate privarent, prævioque Interregno alium in absentis locum Regem eligerent. Quid, ut alia in præfenti exempla nostris temporibus quo propiora & notiora, eo & magis odiosa, brevitatis studio ornittam; Quid, inquam, alterum Henricum, Valelii infeliciter trucidati infeliciorum adhuc Successorem, ex gente Burbonia ortum, & inter infausti nominis Henricos Gallia Reges Ordine quartum & ultimum, permovit, ut ringente etiam & reclamante conscientia, spreta avitæ Religionis fide, Sacris Romano-Catholicis ore magis quam corde se addictum profiteretur, nisi sola, eaque immodica ex intempestiva regnandi dominandique libido?

§. XIX.

Quemadmodum autem regnandi libido raro à cupiditate habendi sejuncta esse solet; ita ex hoc etiam capite, non una Summorum Principum Fœdera rupta esse, rerum superioribus temporibus gestarum monumenta testantur. Faciunt hoc Principes, quotquot Machiavelli Præceptis innutriti, h. e. pravis regnandi suæque dititionis fines proferendi artibus imbuti, nihil non agunt ex lege utilitatis propriique commodi; cujus spes ubi affulget, fidei fœderumque Religionem violasse in minimis ponunt, idque omne in partem damni interpretantur, sicubi lucri faciendi negligent occasione: Nam, ut Machiavellus (a) ait: *Deleceat sapientem Principem cum damno suo fidem servare, cujus fidei*

dei danda non amplius causa existant, dataque dilapsa sunt occasiones h. e. si nullum ex negotio sperari potest utile, quippe quod unica actionum illius norma esse debet, non habet causas dandæ, multo minus servandæ seu præstandæ fidei, prout verba Machiavelli παραφράσει ejusdem interpres Casp. Langenbertius. (b) Hanc vero artem si quis alius certe summus ille hujus & superioris sæculi veterator, Ludovicus XIV. Galliarum Rex, non calluit modo, sed & toties exercuit, quoties sibi commodam occasionem terrarum suarum fines amplificandi arridere sensit. Inter omnes enim constat, quinimo certiore certius est, illum contra jus & fas pro lubitu ex mera eaque proterva habendi cupidine, regni que sui terminos proferendi studio, semel atque iterum sanctissima fœdera publico nomine sancita violasse, adeoque veterem Gentis suæ apud Flav. Vopiscum (c) infamiam, quod fidem frangat ridendo, non absterfisse, sed tot repetitis actibus renovasse ac magis adhuc confirmasse.

(a) Machiavellus in Princip. Cap. XVIII. (b) Langenbertus in Machiavelli locum modo citat.

§. XX.

Luculentum malæ ejusmodi fidei documentum dedit paucis annis, postquam solenne illud fœdus Pyrenæum 1659. cum Rege Hispaniæ Philippo IV. pepigerat, ac inter alias ejusdem fœderis condiciones, vel jurejurando interposito, omni juri in provincias Belgii Hispanici, quod ex novo cum Principe Hispanica Maria Teresia contracto connubio sibi suæque Conjugi vel enatum esset, vel quocunque modo in posterum enasci posset, renunciaverat. Vix enim Philippus IV. fato concesserat, cum Ludovicus de invadendo Belgio non inimica modo consilia agitaret, sed iteratis etiam promissis, additisque tot sinceritatis suæ testificationibus,

novo Regi frustrato, nec opinanti infesta inferret arma. Liceat in hanc rem gravissimis incomparabilis Historici *Pufendorfii* (a) uti verbis, quibus nefandam foedifragi Galli perfidiam & genuinas illius causas exposuit juxta ac vivis quasi coloribus depinxit: *Inter ista, inquit, eruperant, Galli adversus Belgium Hispanicum destinata, cujus deglutiendi odor dudum Gallos adusserat, non solum quod eo integro subsistente, Gallia isthac parte hostium incursionibus Lutetiam usque pateret; Sed & quia vicinorum oppressionem agitantibus, istud velut fundamentum invadendis reliquis stabilendum erat: Cui usui & antea istae provinciae ab Hispanis destinatae fuerant. Id bellum eo magis omnium Europae populorum animos advertebat, quod eo specimine primum apparuisset, quam parum Gallo foedera ac juramenta cordi forent, si occasio fines dilatandi allubesceret. Cumque fides humanae societatis vinculum sit, quo sublato mortalium vita parum a belluarum inter se immanitate absurda sit, omnibus honestis horrore erat, a Rege titulum Christianissimi peculiariter sibi vindicante, istam ita proterve violari & inter ludicra haberi. Sane Reginae Mariae Theresiae cessionem in eas provincias, solenni jurejurando ipse Rex firmarat: Nec pudori tamen erat, futile praetextum juris devolutionis, inter privatos per Brabantiam recepti, violatae fidei obtendere &c. &c. Idem testantur pacta Foederum, Monasteriensia, Noviomagensia, Ryswicensia aliaque, quae sub levissimis, iisque non oblati sed quaesitis & obtorto velut collo adductis, perfidiae suae praetextibus laetitiae atque turbavit, ita, ut quemadmodum olim apud Romanos, Poenorum perfidia toties deceptos, *Punica fides*, ita & hodie apud Germanos, Gallorum Regis artibus multis modis frustratos atque delusos, *Gallica fides*, velut suspecta atque dolosa fere in proverbium abierit.*

(a) *Pufendorf. Rerum Brandenb. Libr. X. §. 28. p. 664.*

§. XXI.

Hiscæ hæctenus enumeratis violatorum fœderum causis, potissimum moventibus, omiſſis aliis, adhuc superaddimus, Fœderatorum cum multitudinem, tum inæqualitatem, nec non ipsorum Fœderum cum invitis & reluctantis ultimaque necessitate adactis, vel sub durissimis & iniquissimis sæpe legibus contractorum, dicam an coactorum, conditionem. Illa enim, nimirum fœderatorum multitudine laborantia, seu fœdera inter multos eosque viribus plane dispares icta, sua natura haud ea firmitate animorumque consensione gaudent, quin periculum sit, quempiam ex fœderatis aut remissioſiorem fore, aut ab aliis sive minis sive pollicitationibus disjunctum iri, ut ait *Gvicciardinus* (a) & *Phil. Comineus* (b) *prorsus impossibile esse autumat, ut plures Principes simul fœderati, diu simul maneant colligati, nisi capat sit, quod omnibus ex pacto legem præscribere queat*; Ac ratio quidem in promptu est; quoniam inter plures non facile modo oriri potest suspicio, dum unus ab altero se negligi aut contemni autumat; sed plures etiam atque diversi plurium solent esse fines atque respectus, qui animos sociorum & fœderatorum nullo negotio diffociant.

(a) *Gvicciardinus* Historia sui temporis. L. II. (b) *Comineus* Lib. I. Cap. ult. ab Init.

§. XXII.

Probe illud intellexisse videtur Carolus V. Imperator, qui tempore Fœderis & ex eo postea enati belli Smalcedici iusta de fœderatorum rebus facta æstimatione, initio cunctandum sibi potius, quam prælio decertandum duxit: Siquidem ex hujusmodi societatum seu confœderationum natura optime conjiceret, non diu consensionem inter tot civitates & Principes, civilis administrationis ratione diffidentes, duraturam esse; nec æquato imperio & auctoritate

Ducum salutaria consilia capi, aut cum opus esset executioni demandari posse. Cumque præcipuum fœderis hujus robur in civitatibus consisteret, quarum pecunia militem alii bellumque duci oporteret, sic judicabat: ita plebis esse ingenium, ut omnis moræ impatiens, si diutius bellum trahatur, illico cunctationem, quæ in bello quodammodo necessaria est, tribuat ambitioni aut prævaricationi Ducum, bellicque pertæsa tandem collationibus denegatis à societate fœderis discedat. Qua in re Imperatorem haud vanum fuisse conjectorem tristis fœderis illius bellicque docuit eventus. (a) Unde etiam Jacobus Sturmius, vir πολιτικός, ac sua ætate inter prudentissimos numerandus, ex vero de hujus fœderis locis dixisse fertur: *Quo magis crescit numerus noster & multitudo, eo efficiamur imbecilliores, ceu ex Peucei Chronico refert Georgius Richterus.* (b)

(a) Vid. *Christ. Besoldi Diss. de Fœder. Jure C. IV. §. 17.* (a) *Richteris aximate Politico CCLXXVII Exempl. 6.*

§. XXIII.

Multum etiam, imo plurimum ad violationem fœderum, in primis pacis inter belligerantes, confert, si alterutra pacifcentium pars invita ad ineundum duras & haud raro iniquas fœderis conditiones adigatur. Siquidem pax iniqua non modo ipso bello deterior, sed etiam belli mox redintegrandi fomes esse solet. Hinc prudentia politica Victoribus armisque superioribus svadet, ut, si firmam stabilemque pacem serio intendant, à justo durioribus aut iniquis abstineant conditionibus, nec tam cogitent de facienda in præsens amicitia, quam potius operam dent, ne relinquatur in posterum ulla belli renovandi materia: *Nihil enim, ait Polybius, (a) est faciendum injuste aut pariendum turpiter, ut pace frui valeamus; & quemadmodum nec pacem iniquam accipere,*

pere, ita nec dare semper consultum est, id quod liberiori ingenuoque suo responso testatus est Privernatium ille Legatus apud Livium? (b) qui in Senatu Romano interrogatus, qualem ab iis pacem expectaret? *Si bonam dederitis, inquit, & fidam & perpetuam, sin malam, haud diuturnam*; quo cordato responso non modo æquissimas pro gente sua pacis conditiones, sed insuper adhuc jus civitatis Romanæ impetravit.

(a) Polybius, Libr. IV. (b) Livius Libr. VII. c. 21.

§. XXIV.

Etenim multoties contingere videmus, ut si Principes post diuturna aut cruenta, & cum internecone tot milium, ruinaque vel detrimento tot civitatum ac provinciarum, infeliciter gesta bella, tandem ad salutaria pacis consilia animum advertant, ut plurimum hi, qui fortunam belli ex voto faventem experti sunt, ac jure belli vim cogendi adversarios in potestate habent, suæ quasi fortis obliti durissimas fœderis ac pacis ineundæ leges victis præscribant; quibus si aliter fieri nequit, infelices ejusmodi principes temporum infidiatores & aucupes, invito quamvis & reluctante animo subscribunt quidem, ut cursum fortunæ victoris tantisper sistant, vel saltem ad tempus interrumpant; Ast simulac necessitatis lege soluti ac liberati blandam rebus suis olim male gestis, nunc vero in integrum restituendis, aridere videntur occasionem, prioris ac durioris fœderis vinculo se haud amplius tenere arbitrantur. Nec desunt ex ordine Politicorum, qui Principibus talia ausis, pollicem premere nulli dubitant. Quos inter facile primas ducit Machiavellus (a) supra jam memoratus, qui postquam S. P. Q. Romani factum turpe illud fœdus Sp. Posthumii post cladem Caudinam cum Samnitibus ictum, haud quaquam approbantis retulisset, hanc tandem adjicit *enimvero: Victoria communiter laudem*

dem & gloriam apud omnes parit; e contra autem, si ipse victus sis, iterum laude tua non carebis, si monstres, quod accidit infortunium, non ex tua culpa accidisse; aut acceptum damnum, aliqua re præclare gesta iterum compensaveris alterum; quod si quæ per vim promissa, non observaveris, id sine dedecore facere queas. Quæcunque enim promissa publico nomine per vim extorta; ea omnia, ubi cessaverit vis illa, que prius cogebat, irrita fieri solent, & quidem sine ignominia ejus, qui non servat, quæ per vim coactus promiserat. Hujusmodi rerum explorumque plenæ sunt historiae & in quotidiano rerum usu alia infinita occurrunt quotidie. Cernimus enim inter viros principes nullos esse, qui servant ea, quæ per vim coacti promiserunt, postquam desit vis illa quæ coëgit. Imo, neque reliqua promissa servant, quando causa, quæ eos promittere fecit, non amplius urget. Quæ quidem res, si tunc in principe digna laude, an non? hoc loco non amplius disquiremus; præsertim cum in tractatu de Principis institutione de hoc genere argumenti copiose disputaverimus. Ast si locum ad quem Machiavellus remittit, evolvamur egregia scil. fallendi suggerit præcepta: (b) ita enim Non est possibile, ait, ea rite observare, à quibus boni viri denominantur; sæpe & res & publicum te bonum cogunt fidem lædere, charitatem, humanitatem cum religione negligere. Tempore accommoda, ad quamvis fortunæ auram inclinandi facilis: ama tamen quantum potes integritatem, neque nisi cum necessitas urget, desere; tunc autem velis tunc audeas, omni procul scrupulo, vitio uti. &c. &c.

(a) Machiavellus. Disp. de Republ. Libr. III. c. 42. (b) Machiavellus in Principe Cap. XVIII.

§. XXV.

Juvat interim rem ipsam in præsentī unico, eoque notissimo, Francisci I. Galliæ Regis exemplo illustrare, quia omnes ex vitioso hoc fonte enaras fœderum violationes nimis operosum, recentiores etiam attingere periculosum sine dubio esset futu-

futurum. Constat enim ex *Gvicciardino* (a) in Consultationibus de pace cum capto in prælio Papiensi Gallorum Rege inunda, constituendisque fœderis conditionibus, maxime discrepantes, longeque diversissimas Consultatorum fuisse sententias: Quarum *Prima*, quam Episcopus Osmensis maxime tuebatur, Imperatori suadebat, ut illustre magni animi devicto hosti daret documentum, & Franciscum amicè ac fraternè, nulla alia pactione interjecta, præter eas, quæ ad perpetuam pacem & amicitiam inter se constituendam & Christianæ Reipublicæ morbos sanandos spectant, dimitteret. *Alterâ*, cujus antesignanus erat Federicus Dux Albanus, Vir magnæ apud Cæsarem auctoritatis, nil generosi habebat, sed tota ad interesse seu utilitatem spectabat; Summa enim Consilii ejus hæc erat: Ut Cæsar Francisco in tantis angustiis constituto, durissimis pacis legibus præscriptis, quanto posset emolumento extorto, libertatem restituat. Ab utraque Mercurii Gratinaræ Magni Cancellarii sententia toto, quod ajunt, coelo distabat; Regem enim Franciscum plane non dimittendum, sed ad dies vitæ captivum retinendum suadebat. Ex his Carolus V. mediam secutus sententiam durissimis legibus, Regi Francisco per Buerenum cubicularium intimum libertatem obtulit, inter quas præcipuæ erant: Ut præter Juris, quod in Italiam haberet, omnimodam cessionem, Burgundiam Cæsari tanquam rem propriam restitueret; Duci Borbonio Provinciam traderet; & præterea adhuc multa alia eaque gravissimâ & maximi momenti postulata pro se & Rege Angliæ adderet: Quas condiciones Rex Franciscus non summa modo molestia audiebat, seque captivum potius moriturum constanter affirmabat, quam ut filios suos ulla Galliæ Regni parte spoliari permitteret; sed ipsis etiam usque plurimis aulæ ac regni proceribus duræ & propemodum iniquæ ejusmodi pacis ac fœderis leges displicebant; de quibus dictus modo Epif-

H

co-

copus Osmentis inter alia ex vero ita iudicabat : *Mediam sententiam, ut nimirum quanta maxima possis utilitate percepta Regem dimittas, omnium maxime implicatam periculosissimamque censeo, quacunque etiam affinitate, quibuscunque legibus, quoque vinculo constrinxeris, semper tibi erit inimicus: neque illi unquam omnium, quotquot potentiam tuam timent, societas deerit, & sic nova prioribus magis cruenta & periculosa bella erunt in promptu.*

(a) Guicciardinus Hist. Italic. Libr. XVI. p. m. 578. seqq.

§. XXVI.

Magnus autem Cancellarius Gratinara in gravissima sua Oratione ad Cæsarem habita, eodem Guicciardino (a) referente, sequentem in modum disseruit : *Equidem semper, Inviictissimè Cæsar, sum veritus, ne nimia nostra cupiditas & male dimensi fines, quos nobis proposuimus, in causa forent, ut ex tanta tamque præclara victoria, tandem neque gloriam, neque utilitatem consequeremur, nunquam tamen hac victoria existimationem imperiumque tuum in discrimen aductum iri, quod manifeste fieri video, existimavi: quandoquidem de ea concordia agitur, qua Italia tota in desperationem ruat & Gallia Regi libertas, sed tam gravibus legibus, ut si minus sponte, saltem coactus magis nobis inimicus, quam prius sit futurus, restituatur. &c. & Rex Gallia liberatus, ut ulla ratione tot tamque magna promissa seruet, vebementer pertimesco. Cum vero Imperator his alisque Cancellarii rationibus nequicquam permotus in sententia sua persisteret, nec non Franciscus amore libertatis recuperandæ rigidissimis illius fœderis legibus calamo potius quam animo subscriberet, constans tamen omnium fuit opinio: Franciscum, ubi sui juris esset futurus, Burgundiam, propterea quod ea nimis magni ad Gallia regnum momenti esset, nunquam traditurum: Quare & dictus sæpe Cancellarius, fœdus hoc tanta cum animi indignatione reprehendebat ac detestabatur, ut, quamvis partitionis tabulas ex officio ut subscriberet, ei mandatum esset,*

con-

constanter tamen id reculaverit, dicens : *sibi tributa auctoritate in periculosis perniciosisque rebus, cujusmodi hæc esset, minime uti licere* : Neque ab hac sententia unquam, vel Cæsare non parum indignante, dimoveri potuit, adeo, ut Cæsar, ejus pertinacia perpecta, sua manu fœderis tabulas ipsemet subscripserit.

(a) *Gulciard. l. c. p. m. 598. & 604.*

§. XXVII.

Docuit autem mox eventus, non de nihilo fuisse metum violationis fœderis durissimis ejusmodi conditionibus circumscripti, nec tam libero consensu pacti, quam vi & duro necessitatis telo urgente coacti atque extorti. Vix enim Franciscus sibi redditus suoque regno restitutus, ad nihil eorum, quæ sub sanctissima fidei muro datae religione, pretiosissimo duorum filiorum Obsidum pignore confirmata, promississet, se teneri, non tacitus modo cogitatione ac menteolvebat, sed sub gravissima etiam querela de Cæsaris crudelitate & iniquitate, coram Legatis Pontificis ac Reipubl. Venetæ palam proferebatur his inter alia additis rationibus : Se, cum primo in arce Picigihthonis, post Madriliensi, captivus adhuc fuerit detentus, Cæsari, petitionum ejus, iniquitate perpecta, sæpius prædixisse : si necessitate impulsus legibus aut iniquis, aut quas servare in potestate sua non esset, cederet, non modo eas non servaturum, verum etiam, quod iniqua, quæque præstare non posset promissa à se extorsisset (sibi in eo injuriam factam ducens) si quando occasio daretur, eam ulturum esse. Præterea omnibus notum esse, quod, quæ vi à captivis & coactis promitterentur, nullam vim habeant ; cumque adeo ipsa compositio irrita esset, nec fidem suam, quæ ad eam confirmandam accessisset, obstructam esse. Denique jusjurandum Remis præstitum, cum Rex solenni ritu initiatus, tantaque cerimonia & cœlesti oleo consecratus esset, quo se regni patrimonium haud imminuturum, libere

spopondisset, multo antiquius esse eo, quod Madriti seu Mantuæ Carpentanorum, sibi invito extorsum esset, ac proinde illius obligationem vinculo jurisjurandi recentioris longe fortiorum esse, satisque caufarum se habere existimabat, cur sine ulla perfidiæ nota à datis ac sacramenti religione firmatis promissis pro lubitu resilire sibi integrum esset. Interim, ut foederi huic se ex parte satisfecisse testaretur, mox post reditum suum ex captivitate Madritensi, arcem, haud procul Parisiis in nemore Bouloniensi exstruendam curavit, eique nomen *Madrit* indidit; in quam se recipiens Clausulæ compositionis Madritensis, plenissime à se satisfactum esse sibi persuadebat, vi cujus, Regia fide interposita receperat, se, nisi quamcunque ob causam promissa præstaret, sponte in custodiam arcis Madritensis redituum: Quod promissum ludicra hac ratione implendo, elusit. (a)

(a) Vid. *Petr. Matthæi* de Bello inter Reges Galliæ & Hispan. p. 127.

§. XXVIII.

Equidem nostrum non est in præsentì rationes violati à Francisco foederis ad Lydium Juris Naturæ & gentium lapidem revocare; verendum enim omnino, ut rigorem justì examinis sustineant: Quia nullus bellorum inter Principes & Respublicas futurus esset exitus, si parti deteriori belloque inferiori, vim majorem, vel etiam iniquitatem conditionum foederis causando, pro lubitu à pactis recedere integrum esset. Hinc magnus ille Juris Naturæ & gentium Consultus *Grotius* (a) inquit: Pax facta qualibuscunque legibus; servanda omnino, ob eam quam diximus fidei sanctimoniam, sollicitèque cavenda non tantum perfidia, sed & quicquid animos exasperat. Nam quod de privatiis amicitiiis dixit Cicero, ad has publicas non minus rectè aptes: quæ cum omnes summa religione ac fide tuendæ, tum

eæ

ea maxime, quæ ex inimicitiiis revocatæ sunt in gratiam. Id quod saniores etiam gentilium agnovere : Unde M. Valerius Corvus apud *Livium* (b) in Oratione ad milites Romanos : *Postulate æqua, ait & ferte : Quaquam vel iniquis standum est potius, quam impias inter nos conferamus manus* : Et Sp. Posthumus apud eundem *Livium* (c) in Oratione ad Patres Conscriptos : *Non ego inficias eo, tam sponsiones quam foedera sancta esse apud eos homines, apud quos juxta divinas religiones, fides Romana colitur*. Et paucis interjectis ait : *Non indignitas rerum, sponsionis vinculum levat*. Sufficit interim nobis ostendisse, duras ejusmodi foederum leges atque condiciones haud raro proximam eadem violandi fuisse causam vel saltem occasionem : Quod, si opus esset, alio adhuc satis illustri ac luculento, eoque novissimo exemplo illustrare liceret, nisi persuasum haberemus, nobis vel tacentibus cuivis rerum hoc sæculo gestarum non plane hospiti illud ultro se offerre & in recenti si non omnium, saltem plurimorum, adhuc versari memoria.

(a) *Grotius* L. III. c. 25. §. 7. (b) *Livius* Libr. VII. 40. (c) *Id.* Lib. IX. c. 9

§. XXIX.

Ad id potius, quod in hac Sectione nobis adhuc expedendum restat properamus, nimirum ad varios foedera violandi modos; Siquidem non una ratione Principes ac Civitates in violandis foederum pactis agere solent. Alii enim, ut supra jam monuimus, qui omnia utilitatis pede metiuntur, ubi commodum & è re sua id fieri posse vident, aperte ac sine fronte à pactis recedunt, nulla sive honesti, sive justis, sive æqui habita ratione, facili negotio prætextum armorum inveniunt; id quod in toties repetitis foederum infractionibus Regis Galliæ superiori sæculo contigisse videmus : Alii vero clam & per cuniculos agunt, blandoque sub amicitia nomine tanto periculosius fallunt, quan-

H 3

Ad id to

to speciosior, sed & frequentior, hæc fallendi via est, secundum tritum illud Poetæ : (a)

Tuta frequensque via est per amicum fallere nomen ;

Tuta frequensque licet sit via ; crimen habet.

Fieri hoc solet, si Confœderatorum alter, alios ad laceffendum, vel nocendum etiam fœderis Sociis, inducat atque subornet ; vel si hostes, aut refractarios fœderatorum subditos foveat, vel arma, commeatum, sumtus aliaque ad nocendum idonea instrumenta clanculum & occulte subministret.

(a) Ovidius de Art. Amand. L. I. 587. seqq.

§. XXX.

Porro violantur fœdera non committendo solum, sed & omittendo : Nimirum vel negando vel protrahendo auxilia, ad quæ præstanda ex tenore pactorum alterutra pars teneatur : Tum etiam, si deserto fœderis socio altera pars ex improviso pacem cum hoste seorsim constituat. Per multum enim interest Sociorum unius ejusdemque fœderis, si junctim & unitis viribus Fœderati ultimum adversarii ictum expectent, & sub clypeo, ceu in proverbio est, pacem firmam omnibusq; & singulis Sociis utilem atque gloriosam constituent : Unde et nonnunquam in fœderum tabulis pacificentes expressâ clausula & disertis verbis illud cavere solent ; ceu inter alia videre est ex Fœdere illo Defensivo, anno 1656. Mens. Febr. inter Regem Galliæ Serenissimumque Electorem Brandenburgicum, Fridericum Wilhelmum Magnum à rebus gestis merito cognominatum, ad sexennium pacto : Cujus Fœderis Articulus X. ita sonat : *Ea pars, quæ suppetias perierit, nullum tractatum pacis, vel induciarum inire poterit, sine expresso consensu alterius ; ne quidem suspensionem armorum, ubi id status bellique ratio efflagitaverit, nisi ad summam trium septimanarum pro utroque exercitu, quam neutiquam prorogave licebit.*

(a) Apud Pufendorfium Rer. Brandenb. L. VI. §. 12. p. 374.

§. XXXI

Est autem hæc violatio, qua alter sociorum justa auxilia negat, vel communem causam prorsus deserit, tanto major & gravior, quanto plura incommoda & pericula in reliquos fœderis socios redundant, si hostilibus copiis circumcincti, earum libidini & furori, quem destituti forte riprimere nequeunt, exponuntur: Unde recte non minus quam sapienter in hanc rem judicat *Cominæus*: (a) *Quoties, inquit, illi, qui foedere conjuncti sunt secessionem faciunt, seque dissipari patiuntur, dubitari amplius non debet, quin paulatim omnes cladem aliquam accipiant.* Id quod *Summus ille Heros Brandenburgicus* hostiumque suorum terror, *FRIDERICUS WILHELMUS*, non sine frustraneo tot expeditionum, pro salute Imperii RomanoGermanici felici auspicio susceptarum eventu, neque sine insigni tot victoriarum, quas à fœdistragis suis & Imperii hostibus reportaverat, dispendio expertus est; cum primum ab Ordinibus Fœderati Belgii, mox ab ipso etiam Cæsare, seorsim cum Rege Galliæ Neomagi paciscentibus, se desertum videret. Extant eam ob causam gravissimæ justissimæque hujus Principis querelæ apud *Pufendorfium*, (b) ex quo pauca adduxisse haud alienum à re præsentiducimus: Ita vero in literis d. 1. Jul. 1679. ad Belgas datis, quibus eos violatæ fidei postulare nullus dubitavit, questum legimus: *Miserandum Westphalicarum provinciarum, Belgis vicinarum faciem, dubium se relinquere, utrum plus causæ sibi sit de iis querendi, qui affectata hostilitate, tali modo in suas ditiones grassarentur; an vero de iis, quorum causa sibi ista omnia accidant.* Sane majori odio dignos esse, qui insuper habitis sanctissimis foederibus atque promissis inter extrema luctantes amicos destituant; qui eo ipso tempore, quo alios ad persequendum bellum summopere hortentur, ac de constantia sua magnifica polliceantur, per separatam pacem, bello sese subducant ac communem causam prodant. - - - At qui longè aliter a se cum

Re.

Republ. actum. Imminens adhuc tempestas, ut averteretur, summa se ope connixum. Cum ea jam erumperet, primum auxilio accurrisse, alios excitasse, omnia sua periculo exposuisse, omnes, quæ oblata fuerint, conditiones ante salutem Reipubl. habuisse; Proinde nunquam se dubitare potuisse, quin paria sibi ab ea Republ. fuerint præstanda. Nec flagitii notam elevari, si culpa in paucos conferatur, qui privatos per respectus, seipsos & alios ab officii semita abduxerint; nam haud eo secius neglectæ fidei dedecus in totam Rempubl. eam redundare.

(a) *Cominius* Comment. de Reb. gest. Ludov. & Carol. L. II. p. 52. (b) *Puffendorfius* Rer. Br. Lit. XVI. §. 50.

§. XXXII.

Ast, mirum non est querelas hæc fuisse frustraneas, cum Serenissimus Elector jam integro anno ante elapso surdis ad faniora consilia Batavis fabulam narrasset; partim solenni per Ministrum suum Romswinkelium apud Ordines Hollandiæ interposita protestatione; partim etiam epistola, gravissimarum rationum pondere subnixâ, ad eosdem d. 15. Augusti Anno 1678. perscripta. Quibus Optimus Princeps verbis justissimum dolorem indicantibus testatus fuerat: Se id quidem haud sibi sumere, ut ad examen revocare velit, num tanta Rempubl. urgeat necessitas, ut separata pax, tam iniquis legibus, contra foedera, ineunda fuerit, eo tempore, quo Reipublicæ ac fœderatorum exercitus Gallis non impares videbantur. Quicquid tamen Reipubl. circa pacem suam statuere placuerit, firmam haud eo secius persistere obligationem ad præstanda ea, quæ ex fœdere teneatur; scil. ut operam navet, quo pax cum Electore & aliis Fœderatis junctum fiat, cui se pronos dudum declaraverint: Tum, ut per articulum XIV. & XXIV. fœderis Reipubl. Electori satisfieri curet de damnis & incommotis hoc bello toleratis; quorum æstimatio in sola Clivia ad sedecies

cen-

centena uncialium millia surgat. Ceterum institutum Belgarum de separata ineunda pace, aperte repugnare Articulo XVIII. fœderis, utpote quo cautum sit, ne induciæ cum hoste fiant, nisi junctim & communi consensu, ac ut subinde fœderati invicem communicent, quæ circa pacem agantur, & ut nullus fœderatorum pacem ineat nisi comprehensis reliquis &c. &c.

§. XXXIII.

Sed longe gravior erat perfidiæ exprobratio in ea, quam diximus, epistola ad Belgas, proxime post conclusam pacem Neomagensem data: quæ adeo significantibus & aculeatis concepta erat verbis, ut Minister Brandenburgicus eandem Ordinibus exhibere aliquandiu hæsitaverit, nec prius nisi post iteratum Principis sui summopere indignantis mandatum tradiderit; scripserat autem Elector, *Pufendorfio* (a) referente, in hanc circiter sententiam: *Cum ante aliquot septimanas sibi nuntiatum esset, Belgas de separata cum Gallo pace decrevisse, à se operose demonstratum, quam periculosum atque noxium id consilium universis fœderatis, ac præcipue sibi sit. Ex eo tempore meliora quidem consilia agitari visa, ac ipsos perspectis Galli destinatis generoso instituto cum omnium lætitia, una cum Angliæ Rege viam inivisse communi, honestæ, ac firmæ paci Christiano orbi conciliandæ. Sed quanto perire omnes, ut imprimis ipse, qui alios è candore animi sui judicare sœverit, decepti fuerint, rem ipsum loqui, jussu ipsorum Neomagi subscripta Pace, cui geminam, sive ipsas condiciones, sive tempus, modumque eam conficiendi species, orbis ab omni retro memoria non viderit, nec deinceps forte visurus sit. Cui enim persuaderi poterit, Rempublicam, cui amor libertatis originem dederit, quamque constantia & fides, velut solidissimum actionum suarum fundamentum, hucusque servarint, eo prolapsuram, ut Fœderatos, qui unice in ipsius gratiam arreptis armis præsens exitium ab eadem averruncarint,*

I

desè-

defereret, insuper habita foederum clara dispositione, *rotiens iteratis promissis, obligatione in ipsa natura fundata, ac grati animi officio: & quidem, ut non solum iis praeteritis pacem concluderet, sed & consentiret, se auxilium e foederibus debitum haud praestitutam, aliosque Principes, ut eodem modo agant, inducturam; cum interim adversa parti facultas relicta sit, suo foederato pro lubitu assistendi.* - - - *Quod si tamen isto pacto utique stare placeat, a se quidem id Deo ac tempore committendum. Haud ideo tamen ad ignava consilia descensurum, sed fiducia iustae causae expectaturum, quem finem laborum Deus daturus sit. Ac si maxime res improspere succedant, solatio tamen fore, id non suo merito, sed ob defectionem foederatorum contigisse.*

(a) Rer. Brand. L. XVI. §. 50.

§. XXXIV.

Æque iustarum querelarum plena erat Protestatio, quam Constantissimus Elector una cum Rege Daniæ apud Legatos Imperatoris, pessimo Belgarum exemplo itidem a foedere ad separatam pacem ineundum abducti, per Legatum suum Blaspelium interponi iusserat hoc sensu: *Quod Legationes Danica & Brandenburgica certiores factæ, Casaream Legationem pacem cum Dominis Legatis Gallicis pepigisse & conclusisse particularem, exclusis non modo Regia sua Majestate Danica, & Serenitate sua Electorali Brandenburgica, sed & datis acceptisque ejusmodi pacis conditionibus & legibus, quæ in ipsarum præjudicium manifeste tendant; suarum esse partium duxerint Casareæ Legationi ob oculos ponere, quantum illa pax particularis & foederum religioni & toties datæ, toties repetitæ fidei, imo æquitati, ipsique iustitiæ advertetur & repugnet. Exigere enim foedera, primo, ut nemo Foederatorum absque alterius participatione negotiationem pacis vel armistitii aggrediatur, & quæ circa dictam negotiationem occurrunt, unus alteri communitur. Secundo, ut nemo eorum pacem cum hostibus communi-*
bus

bus in eam particularem. Sed tertio, ut alter alteri eadem jura, communitates, executiones, prærogativas & securitatem ab hostibus eorumque adhaerentibus & foederatis paciscatur, quæ pro semet ipso stipulatus & adeptus sit. Nullam autem harum foederis Legum à Cæsarea legatione observatam, sed contra in comperto esse, multa in præjudicium suæ Regiæ Maj. Daniæ & suæ Serenitatis Brandenburgicæ ab ipsa acta & peracta esse. - - - Contradicere itaque se paci huic particulari & dissentire in omnibus & singulis, quæ quidem contra religiose sancita foedera, promissa obligationes, jura & securitatem S. R. Maj. Daniæ & suæ Serenit. Elector. Brandenburgicæ in ipsarum præjudicium cum inimicis jam conclusa sint, simul & declarare, quod illa pacta sint & esse debeant invalida, irrita & nulla; Postremo se Principibus suis reservare, quæcumque vigore foederum, promissorum, constitutionum decretorumque Imperii vel ullo alio jure rituloque ipsis competant ac debeantur.

§. XXXV.

Verum omnia hæc remedia, ad integrum foederis vinculum, foederatorumque unitatem servandum adhibita, irrita ac sine fructu fuisse, tristis mox docuit eventus; suoque adeo exemplo Gloriosissimus Elector Brandenburgicus comprobavit veritatem effati illius, quod Fridericum Saxoniam Electorem, cognomine Sapientem frequenter in ore habuisse *Casp. Peucerus* (a) narrat: Nimirum in omnibus foederibus, seu inter Confœderatos, illos esse loco deteriore, qui foedera servarent: Bonum est esse foedera; sed vae illi, qui servat. *Wer der Allertrueste und Frömmeste ist, der muß leztlich das Bad ausbaden. Gemeiniglich, qui sanctissime foedera colunt, plectuntur durissime. Denn es sucht ein jeder, quomodo eludat foedera, und lassen die andern stecken und baden.* Absit tamen, ut sapientissimum Principem hoc ipso pessimæ Fœdis fragorum causæ patrocinari

voluisse credamus: Notior enim illius & pietas est & justitia, quam ut tale de eo quid suspicari, nedum opinari liceat. Tantum enim abest, ut Violatores foederum ullius viri honesti, multo minus tanti & tam egregii Principis, in quo certatim laudando omnes istius ætatis Scriptores conspirant, calculum mereantur, ut potius cunctis recti justique amantibus merito sint invisi ac detestabiles; dignique, in quos ipse Deus justissimus perfidiæ vindex severe animadvertat: id quod pro instituti ratione paucis adhuc demonstrandum & uno alterove memorabili exemplo illustrandum nobis restat.

(a) *Peccatus* in Continuat. Chron. Carionis ad 4. Id. Quintil. 1572. it. *Strigel.* in Chron. Part. I. p. 56. Add. *Richter*i Axiomata Politica num. 287. p. m. 592.

CAPITIS II.

SECT. II.

De Fœditate & Infelicitate Violationis Fœderum.

§. I.

His ita perspectis, neminem fore existimamus, quin fœditatem & turpitudinem perfidiæ in fœderibus temere violatis ultro agnoscat. Quemadmodum enim mox sub initium hujus Dissertationis monuimus, fœdera secundum nonnullos à fœditate naturali sanguinis & immolationis victimarum, sine quibus apud Romanos nullum feriebatur fœdus, nomen traxisse; ita est contrario actus ille, quo sanctitas fidei & promissorum in pactis publicis seu fœderibus violatur, fœditatem seu turpitudinem moralem involvit, quam Deus juxta & omnes boni merito detestantur Deo enim, inter cuius præcipua elogia & illud refertur, quod passim in Sacro Codice audit: (a)

Deus fidelis, fœderis & clementia servans erga sui amantes, suaque pra-

ce-

cepta servantes ad mille usque stirpes ; Deo, inquam, abominationi sunt labia mendacia. (b) Imo falsiloquos perdit & abominatur fraudulentos. (c) Ecquid vero aliud sunt Fœderum Violatores quam falsiloqui & fraudulentis; aliud ore loquentes, aliud corde volventes; aliud magnifice promittentes; aliud opere ipso præstantes; falsisque promissis, quibus nunquam stare animus est, partem alteram, rem serio agentem, inducentes, taciteque circumvenientes. Et dum fœdera servando Principes ipsum Deum, cuius imaginem in his terris gerunt, eaque propter & Dii in Sacris literis audiunt, imitantur; ex opposito tetram Maligni Spiritus imaginem, induunt, eique asfimulantur, quotquot, fœdera infringendo & pacta rumpendo, fidem promissorum temere violant: Is enim non perstitit in veritate, quippe in quo nulla est veritas; sed dum falsum loquitur, de suo loquitur, ut qui mendax est mendacique Pater; (d) secundum verissimum effectum ipsius Veritatis. Quid autem fœdus, quid tetrius, quid detestabilius dici aut saltem cogitari potest, quam Patris mendaciorum similem fieri & affectam?

(a) Deut. VII. 9. Nehem. IX. 32. Dan. IX. 4. (b) Prov. VI. 17. c. XII. 22.

(c) Pl. V. 6. 7. (d) Joh. VIII. 44.

§. II.

Porro fœditas & impietas violationis promissorum in fœderibus ex eo etiam elucescit, quod ex sententia Juris Naturæ Consultorum (a) obligatio & necessitas promissa servandi fluat ex natura immutabilis justitiæ, quæ Deo pariter & omnibus his, qui ratione utuntur, suo modo communis est. Cujus veritatis insigne argumentum nobis præber, quod vel ipse Deus, qui tamen nulla lege obstringi potest, contra naturam suam facturus sit, nisi promissa præstaret: Idem enim expressa Sacri Codicis oracula toties inculcant, quoties sanctissimam Dei fidem in ser-

vandis promissis celebrant, inque solatium fidelium commendant. Ita Levitæ apud Nehemiam una voce exclamant: (b) *Tu, Jehova Deus es, qui Abranum elegisti, & ex Ur Chaldæorum educto Abrahami nomen imposuisti, postquam cor ejus fidele coram te expertus es, fædus cum eo pepigisti, te semini ejus daturum terram Canaan; & ecce! verba atque promissa tua servando confirmasti; quia justus es tu.* Nec minori cum emphati gentium ille apostolus Paulus (c) extollit immutabilem Dei fidem in servandis promissis, Abrahamo omnibusque filis Abrahami factis: *Abrahamo, inquit, promittens Deus cum per nullum majorem jurare posset, juravit per seipsum: Itaque volens vehementius demonstrare Deus baredibus promissionis immutabilitatem sui consilii, jusjurandum interposuit, ut per duas immutabiles res (neque enim fieri potest ut Deus mentiatur) validam & firmissimam consolationem habeamus, qui ad obtinendam spem propositam confugimus.* Et alio loco (d) ait: Πισὸς ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἐὶ ἀπισθίμεν, ἐνεῖκος πισὸς μένει ἀνήστα δὲ ἑαυτὸν εἰ δύναται. *Fidelis est sermo Dei, & se vel maxime non credimus, ille tamen fidelis manet, quia seipsum negare non potest.* Quotquot igitur te vere a promissis recedunt, quod a Fœdifragis imprimis fieri videntur, injurii sunt in ipsam justitiam DEI immutabilem, cujus semina Deus cunctis mortalibus per naturam rationalem indidit; seque adeo gravi impietatis crimine obstringunt.

(a) Gratius II. XI. 4. (b) Nehem. IX. 7. 8. (c) Hebr. VI. 13. 17. seqq. (d) 2. Tim. II. 13.

§. III.

Hinc vel ipsi gentilium saniores & sapientiores, solius rationis lumine collustrati, perfidiam fœdifragorum tantum detestati sunt, quantum è contrario in servanda ac præstanda promissorum fide laudis atque honoris posuerunt. Instar omnium hic nobis esse poterit, decus illud non modo Romanæ eloquentiæ, sed sobriæ etiam, quantum in hominem ethnicum cadere

po-

potest, philosophiæ, Cicero, (a) qui Recte, ait, *majores eum, qui socium fefellisset in Virorum honorum numero non putarunt haberi oportere: Imo, quod ipse addit, in rebus etiam minoribus socium fallere turpissimum est.* Idem (b) paulo ante, *Turpem hanc culpam esse, pronuntiaverat, quæ duas res sanctissimas violat, amicitiam & fidem.*

(a) Cicero Orat. pro Sex. Rosc. Amerino cap. 40. (b) Idem l. c. cap. 39.

§. IV.

Quemadmodum enim FIDES, h. e. dictorum conventorumque constantia, veritas & effectus, teste modo laudato Cicero, (a) *omnis justitiæ fundamentum, & ex eo nomen traxisse creditur, quia fiat (vel certe fieri debeat) quod dictum est.* Ita, Quinziliano (b) *ex vero judicante; supremum rerum humanarum vinculum est, cujus sacra laus inter hostes, sacra inter ipsos præstata.* Quo sensu & Appius Claudius apud Dionysium Halicarnassensem & Livium (c) *Fidem vocat: ἱερὴν χεῖμα, μεθ' ἧς πᾶσα πόλις ἀκείταται ἀσφαλῆς; i. e. Rem sacram, quæ tutas civitatibus præstat sedes, eaque abrogata, omnis humana societas tollitur.* Et Lipsius (d) *inter sanctiora, inquit, voluntatis divinæ decreta nullum ad conservandum societatis humanæ nexum firmitus, nullum validius est, quam fidem semel datam sancte custodire atque servare; nihil vero ad turbandum genus humanum & ad evertenda immutabilia naturæ jussa pronius est, quam si fides semel inita (& in fœderibus in primis sancte interposita;) violetur.* Ex quibus ultro consequitur, inimicos esse Societatis humanæ, & capitales securitatis publicæ hostes, quicumque fidem in fœderibus datam, & haud raro jurejurando firmatam, nefarie frangunt. Ast, quid turpius, quid detestabilius, quid magis odiosum & execrandum, quam eorum in numero haberi, qui apud omnes Viros honestos, rectique ac justii amantes, societatis humanæ ever-

fores, nec non publicæ tranquillitatis ac securitatis turbatores audiunt?

(a) *Cic. Offic. I. 7.* (b) *Quintilianus Declamat. 343.* (c) *Halicarnasf. Lib. VI. p. 387. & Livius VI. c. 41.* (d) *Lipsius Excmpl. & Monit. Polit. L. II. c. 3.*
 §. V.

Quid quod magnifici ejusmodi promissores, fidem in fervando negligentes, seipfos perpetuo, apud suæ non modo ætatis homines, sed posteros etiam ludibrio atque contemtu exponant. Ita Antigonum III. Macedonia Regem ex eo, quod largus quidem fuerit promissor at parvus vel nullus pollicitorum effector *Dofonis* (quasi dicas *Dabonis*;) nomen accepisse, Plutarchi fide refert *Jo. Frid. Reinhardus*. (a) Eandemque ob causam Pertinax Imperator teste *Julio Capitolino* (b) *Crestologus* h. e. Verbis munificus & liberalis est appellatus. Sed quemadmodum privatos illud in negotiis privatis dedecet; ita multo magis dedecori & turpitudini erit Principibus Viris, in negotiis publicis fidem & promissa fallere.

(a) *Reinhardus* in *Theatr. Prudent. Elegant.* seu *Notis ad Lipsii Politic. Libr. II. c. 14. §. 7.* (b) *Capitolinus* in *vita Pertinac. c. XIII.*

§. VI.

Merito igitur inter laudes *Germanici*, *Tiberii* Imperatoris consobrini, refert *Tacitus*, quod (a) *Legiones* adversus *Tiberium* tumultuantes, eum ad perfidiam & simul ad occupandum oblatum imperium, morte *Augusti* vacans, sed *Tiberio* jam destinatum infestis etiam armis frustra sollicitarint: *Quanto* inquit, *summæ spei propior erat Germanicus, tanto impensius pro Tiberio nitebatur.* Cumque faustis in *Germanicum* omnibus, si vellet imperium, promptas se ostentarent; quasi scelere contaminaretur præceptis tribunali desiluit. Opponentibus vero abeunti arma minitantibusque ni regrederetur: *Moriturum potius, quam fidem exueret, alta voce clamavit,*

vit, ferrumque simul à latere deripuit, elatumque detulisset in pectus, ni proximi prensam dextram vi attingissent. Vox certe generosa tantoque Heroë digna, quæ merito sædis sædifragis omnibus, ac fidem temere violantibus, justum incutiat ruborem, nisi omnem animo jam excusserint pudorem. Æque memorabile & vere Regium erat effatum, quo inter Reges doctissimus, & inter doctissimos Rex ille Jacobus Angliæ, orationem suam, quam primam ad Ordines Regni, non minori gravitatis, quam eloquentiæ laude habitam, velut Epiphonemate quodam omnibus Principibus commendando, obsignavit: (b) *Ego, inquit, in ea semper mente fui, optimam Regis eloquentiam esse simplicitatem & candorem: Nam Sermonem Regium ambiguum aut perplexum esse non decet, ut instar Veterum Oraculorum, quæ à Diis edebantur in contrarios sensus rapi queat & distrabi; & hæc est simplicitas. Candoris nomine illud honestum intelligo, quo ejus orationem vitamque omnem incoctam esse oportet, ut quantum dignitate reliquos supereminet, tantum etiam candore præcellat & linguam faciat veracem mentis nunciam.*

(a) Tacitus Annal. L. I. c. 34. & 35. (b) vid. Opera Jacobi Magn. Brit. Regis ex Edit. Montacutii Orat. I. p. m. 494. seqq.

§. VI.

Quanta præterea apud ipsos Ethnicos fidei in servandis fœderibus reverentia, perfidiæ vero odium & detestatio fuerit, vel inde patet, quod Duces eorum in bellis, antequam prælium ingrederentur atque infesta hostibus signa inferrent, milites suos de justitia causæ & armorum securos reddere, omnem operam atque studium adhiberent, quo tanto animosius deinceps arma capefferent, atque in hostes intorquerent, adeo, ut Caj. Pontius Samnitum Imperator, Livio teste (a) cum causæ suorum minus confideret, non ante pugnam committere ausus fuerit, nisi prius oblata deditione rerum & satisfactione. Reculantibus vero

K

Ro-

Romanis, & accipere negantibus res oblatas, quas Samnites, tanquam prædas captas post ruptum fœdus, injusto titulo se detinere credebant, Pontius lætus & quasi jactabundus ad legiones suas: *Ne nihil actum*, inquit, *hac legatione censeatis, expiatum est, quicquid ex fœdere rupto irarum in nos cœlestium fuit. Quid ultra tibi, Romane, quid fœderi, quid Diis Arbitris fœderis debeo? quem tibi tuarum irarum, quem meorum suppliciorum judicem feram? Neminem neque populum neque privatam fugio: Tandemque in hæc fiducia plena definit verba: *Iustum est bellum, Samnites, quibus necessarium: & pia arma, quibus nulla nisi in armis relinquitur spes: Proinde, quum rerum humanarum maximum sit, quam propitiis rem, quam adversis agant Diis; pro certo habete, priora bella adversus DEos magis, quam homines gessisse: hoc quod instat ducibus ipsis Diis gesturos.* Nec defuit dictis eventus; siquidem hæc ipsa illa expeditio est, qua Romanus exercitus, in angustiis Caudinas redactus, deditus & ignominiosissimæ pacis conditionibus, sub jugum hostium suorum missus fuit. Idem constat de maximis illis Duumviris bellatoribus & Romanorum copiarum Imperatoribus fortissimis, Cæsare nimirum atque Pompejo M. qui, cum jam in eo essent, ut infestis animis armisque concurrerent, oratione ad concionem militum habita, id pro partibus egerunt, ut quisque eorum suis justitiam causæ persuaderet, deque eadem certos ad ferocius fortiusque pugnandum incitaret: Hinc Pompejus apud *Lucanum* (b) inquit:*

Causa jubet melior superos sperare Secundos,

Eademque fiducia Cæsar, apud eundem ait:

Hæc est illa dies

Hæc fato qua teste probeat, quis justius arma

Sumserit; hæc acies victum factura nocentem est.

(a) *Livius* IX. l. (b) *Lucanus* Pharsal. Libr. VII.

§. VII.

Sed quid opus est, multis sive verbis, sive argumentis, atque exemplis fœditatem violationis fidei ac promissorum in fœderibus ostendere ac demonstrare; cum dedecus & turpitudinem ejus, ipsi Fœderum ruptores & violatores satis superque agnoscant, seque de eadem persuasos pleneque convictos esse, vel eo satis luculento prodant indicio, quod matæ suæ causæ modo varia excusationis argumenta operosè conquirant, modo justî rectique speciem sive prætextum conciliare anxie laborent, nullam aliam ob causam, nisi ut imperitis fucum faciant, violatæ fidei infamiâ à se amoliantur, aliisque persuadeant, culpam non penes se, sed Confœderatos hædere. Unde & ipse famosus ille nefandæ hujus artis Magister, Machiavellus, (a) fœditatem perfidiæ haud diffiteri potuit; dum vel invitus pietatem illorum Principum prædicat, qui à sanctitate fœderum recedere sibi religioni ducunt: *Quam sit laude dignum in Principe, inquit, pactam fidem servare, atque vitæ integritatem, sine ulla labe conservare, nemo est qui non intelligat.* Sed quam parum illa ipsa fidei Sanctitas, Machiavello cordi fuerit, ex subsequenti illius capitis patet, ubi principibus ad rumpenda fœdera proclivis, varias hujus artis regulas & præcepta suppeditando, quasi calcæ addit, iisque in primis illud Lylandri principium commendat, ut in iis negotiis, quibus jus non sufficit, vim leoninam, vel astutiam vulpinam adhibeant; quod, cum superius (b) jam variis ex superiorum temporum historia petitis exemplis probatum dederimus, pluribus in præsentî persequi superfedemus, ne actum agere videamur.

(a) Machiavellus in Princip. c. 18. (b) vid. supr. §. XIX. seqq.

§. VIII.

Ad infelicem potius & minus faustum violatorum fœderum sive successum sive eventum, quod unum nobis in hac materia

teria adhuc expediendum superest, pedem promovemus. Quodsi persuasum nobis est, præpotens aliquod Numen rebus humanis tam Togatis quam Sagatis præesse, quod immutabiliter justum omnia hæc inferiora dirigat ac moderetur, quod nemo nisi irreligiosus empæcta & homo plane Atheus negabit, vel saltem in dubium vocabit; Qualem quæso armorum successum aut negotiorum exitum sperare poterit, qui neglectis justitiæ ac honestatis legibus, aliena pro lubitu invadit, sanctissimorumque fœderum vel exiguam vel planè nullam rationem habet, quæ tamen infringenda, vel ulla ratione violanda Divina humanaque jura negant. Hinc in omnibus ferme cum antiquioris tum recentioris Historiæ monumentis tot & tam horrenda se nobis offerunt exempla eorum, qui maximo cum damno suo tristissimas violatæ fidei pœnas dedere, ut veritatem hujus asserti demonstraturi, copia potius quam inopia laborare videamur: Ex quibus pro instituti ratione, cum latius jam in hoc argumento evagatis vela tandem contrahenda portusque respiciendus sit, potiora tantum, maximeque illustria & memorabilia hac vice in medium proferemus.

§. IX.

Ne vero altius ascendamus, ex Antiquiori Historia Romana primus nobis occurrit *Metrius Suffetius*, vel ut aliis, *Halicarnasseum* secutis, placet, *Suffetius*, Rex sive Dux Albanorum; Cui perfidia in bello Fidenatum adversus Romanos, omittendo magis quam committendo admissa, tam infelicitè cessit, ut à *Tullo Hostilio*, Rege Romanorum, quadrigis discerpi jussus fuerit. Constat illud ex gravissima Oratione *Tulli*, quam unicum tristissimo facinoris hujus exitu *Livius* (a) refert his verbis: Tum *Tullus*, *Metri Suffeti*, (quem paulo ante in concione ad populum utriusque gentis habita, *Fœderis Romani Albanique Ruptorem* vocaverat) inquit, *si ipse discere posses fidem ac fœdera*
ser-

servare ; vivo tibi ea disciplina a me adhibita esset. Nunc, quoniam tuum insanabile ingenium est, tu tuo supplicio doce humanum genus ea sancta credere, quæ a te violata sunt. Ut igitur paulo ante animum inter Fidenatrem Romanamque rem ancipitem gessisti, ita jam corpus passim distrabendum dabis. Quibus dictis, mox duabus admotis quadrigis, in currus earum distentum illigari iussit Mettium Tullius Hostilius. Deinde in diversum iter equi concitati, lacrum in utroque curru corpus, qua inhæserant vinculis membra portantes ; a cujus spectaculi fœditate omnes oculos avertisse Livius commemorat, suamque mox subjicit *ἐπιτύχη* : Primum hoc, ultimumque illud supplicium apud Romanos exempli parum memoris fuisse ; in aliis gloriari posse, nulli gentium mitiores placuisse pœnas.

(a) Livius Libr. I. c. 29.

§. X.

Proximum sed æque triste exemplum præbet Respublica Carthaginensis, quæ gravissimas itidem bis violatæ fidei dedit pœnas funesto tandem Urbis excidio. Vix enim Hannibal, causas novorum motuum quærens, Saguntum veterem illam Hispaniæ civitatem, opulentam, fideique erga Romanos magnum quidem sed triste monumentum, & suis & ipsorum manibus everterat, ut rupto fœdere Italiam sibi aperiret ; cum ecce Scipio ille, cui Africæ everfio Africani peperit nomen, post tot Romanos inter & Pœnos dubio Marte editas pugnas & strages, ipsas tandem Carthaginis portas obsidione quatiens, inhærentem non modo & incubantem Italiæ Hannibalem extorqueret, sed & ad incitas redactos Carthaginenses, iniquissimis legibus pacem inire cogeret. Quibus cum minime starent, sed contra Fœderis legem adversus Numidas quidem classem & exercitum parassent, frequentes autem Masinissæ fines territabant, tertium

bellum contra illos decretum est, cujus flebilis ille tandem fuit exitus, ut Catonis consilio potentissima hæc juxta & antiquissima Civitas, LXX. annis ante Romanam urbem condita, postquam quadraginta millia Virorum Duce Afrubale se dediderunt, horrendo XVII. dierum incendio funditus deleta sit; id quod longa serie narrat *Florus* (a) Epitomator ille, ceu vulgo creditur, Livii.

(a) *Florus* in Epitome Rer. Roman. Lib. II. cap. 6. & 15.

§. XI.

Sed missis antiquioris ævi exemplis, ad recentiora descendentibus sæcula sese offert Uladislaus, inter Poloniae Reges III. Hungariae vero hujus nominis Primus, qui funesta & miseranda tot millium clade, documento fuit posteris, federum Violatores raro ultricem Summi Numinis effugere dextram. Cum enim antea felici semper armorum successu adversus juratum Christiani nominis hostem, Amurathem Turcarum Imperatorem, pugnasset, utpote qui fufis per quatuor Johannis Corvini victorias Turcarum copiis, quinto tandem eoque proprio Marte regiam expertus fortunam, deletis quadraginta Barbarorum millibus & quatuor captis, terocissimum hostem, ad tantas redexit incitas, ut supplex pacem petere coactus fuerit; quam tandem etiam impetravit, icto inter Uladislaum & Amurathem foedere pactisque X. annorum induciis, iisque non modo solenni juramento firmatis, sed insuper & hostia consecrata, ceu supra (a) docuimus, Barbaro in pignus fidei minus fallacis tradita. Mox tamen, sive facti poenitentia ductus, sive inconsultis Eugenii IV. Rom. Pontificis illiusque Legati & purpurati Juliani consiliis & persuasionibus inductus, vel potius seductus, rupto foedere, arma feliciter & cum honore posita, infeliciori omine, infelicissimoque auspicio atque successu resumens Uladislaus, & exiles copias ingenti hostium multitudini parum pru-

prudenter objiciens, fatalem nullisque sæculis tacendam illam ad Varnam Bulgariæ oppidum Anno 1444. edidit pugnam: In qua, cum aliquandiu, Christianis pro fide, Turcis vero pro vindicanda perfidia acriter dimicantibus, æquo vel saltem dubio Marte pugnatum, & Turcarum acies ferme inclinata esset, Amurathes spem victoriæ propemodum abjiciens, depromptum è finu Codicem initi sanctissimè scæderis explicans, intentis in cœlum oculis, sublata Sacra hostia, sibi, ut diximus, à Uladislao pignori opposita, hunc in modum ingeminasse fertur: (b) *Hæc sunt, JESU CHRISTE, scædera, quæ Christiani tui mecum percussere. Per Numen tuum sancte jurarunt, datamque sub nomine tuo fidem violarunt, perfideque DEum suum abnegarunt. Nunc Christe, si Deus es, ut ajunt, & nos hallucinamur, tuas hic measque injurias, Te quaeso, ulciscere; & bis, qui sanctum tuum Nomen nondum cognovere, violatæ fidei pœnas ostende.* Quibus dictis scena pugnae illico mutata, horrenda Christianorum strages edita, tantaque sanguinis copia utrinque effusa est, ut teste *Ænea Silvio* (c) campi in modum lacus stagnarint, Turcique tandem cum exitio & internectione totius exercitus Christiani, nec non ipsius Regis Uladislai, pesfimi que consultoris sui Cardinalis Juliani miseranda cæde, victores evaserint: Quæ res *Petro Comiti de Reva* ansam dedit, tumultum Uladislai sequenti ornare Tetrastichò:

Romulidæ Cannas, ego Varnam clade notavi.

Discite mortales non temerare fidem:

Me nisi Pontifices jussissent rumpere foedus,

Non ferret Scythicum Pannonis ora jugum.

(a) Cap. 1. §. 22. (b) Totidem Verbis illud refert *Ant. Bonfinius*, *Res Hungaricæ*. Decad. III. Lib. VI. p. 488. (c) *Æneas Sylvius* Epistola, ad Leonhardum Episcop. Pataviensem, quæ in Vol. Epistol. Edit. Rarissima Nærimbergensis Ao. 1481. Fol. Num. LXXXI. legitur.

§. XII.

Equidem sunt, imprimis ex Scriptoribus Romano-Catholicis

licis qui Uladislaο perfidiæ maculam abstergere conantur; Quod eo minus mirandum; quoniam ex impia Pontificiorum hypothesi, Hæreticis & infidelibus nulla fides servanda est. Præterea Eugenius Papa velut caput ecclesiæ, Christi que in his terris Vicarius, (quales se omnes Romani Pontifices falso ac temere jactant) ut ligandi ita & solvendi potestatem summam sibi vindicans, per Legatum suum, supra dictum Cardinalem Julianum, ab omni perjurii & perfidiæ culpa (a) Regem penitus absolverat. Jesuita igitur *Alb. ab Ines* (b) in Elogiis Historico-Politicis Ducum, Principum, ac Regum Poloniæ: *Icti*, inquit, *cum Turca foederis nexus frustra hic objicias. Soluti ei fuere, non ab eo rupti, qui publicis torius Reipubl. commodis, privatas regnorum suorum fortunas impendit, turperatus, pro adeo bona causa sero vincere, aut non cito mori.* Ast, potiores Rerum Hungaricarum Scriptores, (c) qui Tragicum injusti hujus belli exitum literis consignarunt, ipsique cordatiores Pontificiorum, veritatem & fœditatem facti negare, vel saltem in dubium vocare religioni sibi duxerunt, sed ingenua potius confessione sua, Uladislaum æque minus a perjurii ac perfidiæ culpa absolvi posse negant.

(a) Digna sane lectu est Oratio Cardinalis Suaforia apud Bonfinium l. c. p. 484, qua Regem Uladislaum non solum ab omni perjurii & perfidiæ infamia penitus absolvit, sed ejusmodi etiam ad rumpendum fœdus induxit argumentis, quorum merito quemcumque Virum honestum, nedum Cardinalem pudeat v. g. omni in perfidum hostem arte, vi ac fraude, uti licere; artem arte eludendam & fraudem fraude circumveniendam esse: Cæsarem quoque imperandi causâ, jus quandoque violandum censuisse: atque Philippum, domitoris Asiæ parentem calliditate ac dolo sæpe malo imperandi cupiditate usum, non tamen propterea proditores esse appellatos. Fas esse quandoque publicæ salutis gratia neque stare pactis, neque perfidis servare fidem. Egregia scilicet Philosophia S. R. Ecclesiæ Cardinalis, qua nec pessimus quisque Pseudo-Politicus pejorem contumisci posset. (b) *Alb. ab Ines* in Elog. Uladislai III. p. m. 235. (c) Præter allegatos supra Cap. 1. §. 22. Scriptores, evolvi quoque merentur Laonic. *Chalcocomydas* de Reb. Gest. Turcar. Libr. VI. & VII. & *Phil. Callimachus*

§ XIII.

Ut enim alios in presenti omittam, *Simon Starovolscius* (a) Polonus, Scriptorque domesticus, & ipse Pontificius, sequentem in modum de hoc Uladislai facto scribere nullus dubitat: *Petente pacem Amurathe, inducias X annorum dedit, his legibus, ut Albanica & Rascia munitiones suo Despotæ restituerentur. Interim pollicentibus Christianis principibus auxilia, & Juliano Cardinali a juramento dispensante, bellum iterum contra datam fidem suscepit, postque medium Septembris Segedino castra movit, non satis alacer nec spe optima, propterea quod violari a se foedera & jurisjurandi religionem cogitare non poterat. Fides etenim, quando promittitur, etiam hostibus est servanda contra quos bellum geritur, inquit Augustinus ad Bonifacium scribens; quia levissimi atque inconstantis, imo perfidi hominis est factum non implere, quod jam ante pronuntiatum est. Et supra laudatus Aeneas Sylvius, postea ad Pontificalem fedem evectus Pii II. nomine notus, narrationem suam in allegata Epistola his concludit verbis: Diu certatum est æquis viribus, dum Christiani suas acies virtute sustentant; Turci vero numero suppleant. Cumque per plures horas nunc illi, nunc isti cederent, ad extremum inclinata Christianorum acie Victores evadunt Turci; juramentaque non solum domesticis fidei, sed etiam hostibus servanda demonstrant. Quibuscum etiam sentit Comes Franciscus de Nadasd (b) in Elogio Uladislai: Decem, inquit, annorum indulgentiam concesserat tyranno. At quia tantum boni publici thesaurum, in consulto Eugenio Papa, dispensaverat, vel facti pœnitens, vel læsi Summi Capitis, quæ feliciter posuerat infelicissime resumpsit arma. Quia fidem non servavit, pugnatum ad Varnam luctuoso spectaculo, plus ter quinque millibus Christianis tragico, sacris & profanis Purpuris funesto, super hæc Regi ipsi acerbo. Urpote cui non modo è vivis sed etiam mortuis amisso, nulla pro tantis meritis licuit rependere justa, afflictæ pro Uladislao suo patriæ.*

(a) Sta-

(a) *Starobolcius* in Sarmatiæ Bellatoribus num. 49. p. m. 101. (b) *Comes de Nadajd* in Mausoleo Regum ac Ducum Regni Apostolici p. m. 101.

§. XIV.

Haud dissimilem perfidiæ suæ in eosdem Barbaros admittæ fructum expertus est Ludovicus II. Præcox & *Ante Diem natVs*, (a) Hungariæ & Bohemiæ Rex, itidem pessimis amicorum suorum consiliis eo perductus, ut Legatum Turcicum contra datam fidem & pacis leges, imo contra gentium jura per integrum annum justa sine causa detentum, una cum universo Comitatu suo, abscissis antea nasibus deturpatos, ense trucidari, eorumque corpora in prægrandem piscinam, ne vestigia cædis exstarent, projici jufferit. Solimannus ergo Turcarum Imperator, tantam ignominiam & perfidiam vindicaturus, innumerabili propemodum exercitu contracto, Regem admodum Juvenem & vigesimum vix annum ingressum, adeoque per ætatem & educationem rei bene gerendæ plane imperitum, præterea omni ad resistendum præsidio, in primis belli peritis Copiarum Ducibus destitutum Ao. 1526. d. 29. Aug. prope Mohacium tanta ferocia adortus est, ut paucas intra horas, non totius modo Christiani exercitus luctuosissimam ediderit stragem; (siquidem ex 26000. numero, X. millia equitum & XII. millia peditum in ipsa acie ceciderunt, reliquis utcunque fieri potuit, fuga sibi consulentibus) sed passim deinde savientibus Turcis, eandem cum Rege suo fatalis urnæ sortem experiri coacta Hungaria, Ducenta suorum millia eodem luctu deploraverit. Hæc est memorabilis illa simul & miserabilis Mohaziana clades, qua, ut *Nic. Istbuanfius* (b) totius Hungariæ nomine queritur, *antiquum gentis nostræ decus floremque nobilitatis & militiae & quicquid virium habebamus, una eaque funestissima dimicatione prostratum amissimus, capimusque cum inexpiabili ignominia nostra, qua Barbarorum*
iuro-

intolerabile jugum, quæ exterarum nationum servitutem subire ac peti; ita, ut remerarios ac insanos inauspicata pugnae auctores, qui optimum & mansuetissimum Regem juvenem hostibus mactandum obrulerunt, ac patriam in has miseras & calamitates præcipitarunt, jure meritoque omnibus divis devovendos censeamus.

- (a) Quæ Verba annum ejus natalem designant, quo præmaturo partu in Lucem editus est: Unde & omnia in eo præmatura & festinata fuere: Siquidem mox anno ætatis secundo coronatus; anno X. Regni habenas ipse moderatus; XIV. Barbarus, XV. Uxoratus, XVIII. Canus, denique XX. præmatura sed æbili morte extinctus fuit. (b) *Isthuusius* Rer. Hungaric. Lib. VIII. p. m. 139.

§. XV.

Longum utique foret, si eo quo cœpimus ordine, reliquorum etiam sæculorum memoriam excutere, & quicquid exemplorum infeliciter fœdera rumpentium, passim in Historiarum monumentis existat, eruere & conquirere animus esset: Non tamen taciti præterire possumus infauftum illum armorum successum, quem Maria Angliæ Regina post ruptum, suasu mariti sui Philippi II Hispaniarum Regis, fœdus & indictum Anno 1557. Henrico II. Galliarum Regi bellum, experta est. Postquam enim Regina Guil. Noreum feciale bellum suo nomine Regi Galliæ denuntiatum miserat, is quoque, pro more, de geniculis coram Rege, quæ in mandatis habebat, exposuerat; Henricus, referente *Thuano* (a) in conspectu Procerum regni, ac Pontificis, Lusitaniæ Regis, Venetorum Reipubl. ac Ferrariensis Ducis Oratorum: *Accipere quidem denuntiationem dixit, ceterum omnes scire, se quantum in ipso fuerit pacis inter Gallos & Anglos inita conditionibus plene satisfecisse, & sincera fide amicitiam cum Regina coluisse, uti semper cum omnibus fecerit & porro facturus sit: Ac proinde sperare Ultra rem violati fœderis DEum, ac fore, ut hoc bellum, uti olim fere semper nuperque, sic nunc Anglis detrimentosum futurum.* Et sane non defuit eventus, sed per omnia respondit verbis Regiis, futu-

rum malum præſagientibus. Quam infelici enim Marte in hoc bello adverſus Gallos pugnarint Angli, vel ex eo patet, quod biennio poſt inſignis ille portus Caletanus, quem Angli magno cum Regni ſui emolumento, ultra ducentos annos in Gallia tenuerant, inſti hujus belli ruptique fœderis occasione, in perpetuam deinceps Gallorum pervenerit poteſtatem. Quo infaſto armorum ſucceſſu ipſa quoque Regina uſque adeo dolore affecta fuit, ut eodem adhuc anno 1558. quo dictum amiſit portum, ex mœrore animi potiſſimum motem contraxiſſe credatur, *Guil. Camdeno* teſte: (b) Qui tamen, quod obiter notamus, cu'pam ruptifœderis in Gallum potiſſimum conjicere videtur, ex eo, quod contra fœderis leges, Ducis Northumbriæ & Thomæ Wattii rebelliones, Dudley & Aſtoni machinationes in ipſam, per Adminiſtros ſuos foverit, piratas in Anglicos mercatores emiſerit, Staffordium armis & navibus ad Caſtrum Scarburgum occupandum inſtruxerit, Caletum malis artibus tentaverit, aliisque ex rationibus, quas Reginam Angliæ pro juſtitia armorum ſuorum allegaſſe, ac Regi Galliæ imputaſſe, dictus modo Camdenus refert. Quam tamen litem in præſenti non facimus noſtram, ſed aliis Politicis definiendam relinquimus.

(a) *Iſtuſ* Lib. XIX. ad ann. 1557. p. m. 187. (b) *Camdenus* in *Annalib. Rer. Anglicar.* p. 31.

§. XVI.

Id certum eſt, Reges Galliæ violatæ ſidei docu mentis jam olim apud exteras gentes eam ſibi peperiſſe opinionem, quod fidem fallendi & fœdera rumpendi infamiam in minimis ponant. Id vero cum ſuperius jam aliquot exemplis ex *Historia Gallica* petitis à nobis ſit demonſtratum, h. l. unicum adhuc, illudque omnium atrociffimum, *Caroli IX.* adduxiſſe ſufficiat. Is enim cum contra fidem & fœdus Anno 1571. cum *Hugonottis* ſeu *Proteſtantibus* in initum, in
cruen-

cruentis Henrici Navarrei cum Regia Principe atque Sorore
Margaretha nuptiis, seu notissima illa sed & crudelissima La-
niena Parisiensi (cujus infamem memoriam ipse Thuanus
apud posteros extinctam & obliteratam cupit, illos *Statii*
Papiniani versus ad eam accommodans :

Excidat illa dies ævo, nec postera credant
Secula ; nos certe taceamus, & obruta multa
Nocte, regi propria pariamur criminantis :)

ultra Sexaginta Milia Protestantium horrendum in modum
trucidasset, non modo enatum inde novum cum Hugonot-
tis bellum summo cum dedecore finire, & Rupellarum obfi-
dionem, quas frustraneo conatu per octo menses arctissime
cinxerat, XII. millibus suorum militum casis, turpiter solve-
re coactus est ; sed justas insuper pœnas detestandi hujus fa-
cinoris, brevi ante suum ex hac vita discessum dedit. Siqui-
dem, *Thuano* (a) teste, post longos eosque gravissimos in cor-
pore dolores, *diu ante mortem se mori sensit* Quid quod sem-
per & ubique locorum anxiiæ mentis stimulis ac perpetuis
conscientiæ terroribus agitatus, nulla unquam solida quiete
perfrui potuerit, adhibitis licet ad eandem conciliandam ex-
quisitissimis Artis Musicae magistris, turbatum animum fru-
stra & incassum demulcere laborantibus, ita, ut diræ formidi-
ne culpæ trepidus, nunquam ex eo tempore ad læta respirare
potuerit : scilicet, ut *Juvenalis* (b) canit :

- - - *Quos divi conscia facti*
Mens habet attonitos ; & surdo verberè cœdit
Occultum quatiente animo tortore flagellum,
Quas & Cædrius gravis invenit & Rhadamanthus,
Nocte dieque suum gestare in pectore testem.

Imo, si nonnullis scriptoribus fides habenda, paucis diebus an-
te, quam infelicem eructaret animam, erumpente per omnes

corporis poros sanguine, subito in terram concidisse, sicque cruore madens omnibus ac singulis horrendum justissimæ ultionis divinæ spectaculum præbuisse, fertur.

(a) *Thuanus* ad ann. 1574. Libr. LVII p. m. 604. seqq. (b) *Jubenal's Satyr*, XIII, vers. 193. seqq.

§. XVII.

Sed ad nostra tandem ut de veniamus tempora, recentissima infauftæ fœderum violationis exempla præbent Duo Imperatores Turcici & Christiani nominis hostes, Mahometh IV. & Achmet III. quorum ille, suafu Teckelii rupto vicennali armistitio ingenti exercitu Hungariam invadens eo audaciæ procesfit, ut ipsam Imperatoriam sedem Viennam gravi obsidione cingens, Austriacis non modo terris atque provinciis, sed Universæ etiam Germaniæ exitium minaretur. DEo autem pro meliori causa stante & perfidiam in hoc quoque Barbaro vindicante, invictis Leopoldi armis, sociatisque Polonorum, Bavarorum, Saxonum & Venetorum auxiliis, maximo exercitus Turcici detrimento fortiter non modo ab obsidione repulsus, sed variis insuper iisque gravissimis ad Barcanum, Strigonium atque Mohazium cladibus affectus, munitissimisque Hungariæ locis Strigonio, Neosolio, Buda, Essecco, Petri-Varadino & compluribus aliis exutus est. Ejus vero in sede Solioque Imperatorio successoribus, Solimanno III. Achmete II. & Mustapha III. injustum illud bellum persequentibus, duplicem adhuc memorabilem Turci stragem sunt passi, alteram prope Salanckemen urbem, ductu Ludovici Principis Badensis; alteram, auspiciis fortissimi Herois, & recutitæ hujus gentis mallei, Principis Sabaudia Eugeniæ ad Zentham, in qua ultra 20000. infidelium in acie ceciderunt; ereptis præterea adhuc ex faucibus Turcarum Alba græca, Mongatschio, Bydena, Canisia aliisque illustribus Hungariæ civitatibus; ex quibus tamen Alba græca non multo post, incertum proditione an negligentia Præsidio præfecti, rursus in potestatem eorum, saltem ad breve tempus, redierat. Ad ultimum victricibus Christianorum

rum armis foedifragi Turcæ in tantas redacti sunt angustias, ut supplices pacem petere coacti sint. Quam tandem etiam iustis conditionibus circumscriptam impetrarunt, pactis iterum ad **XXV.** annos induciis Carolovicensibus **A. R. S. MDCXCIX.**

§. XVIII.

Verum nec in his observandis Achmet III. fidem præstitit sed XVI. annis vix elapsis denuo Venetis, quos eadem pax comprehenderat, bellum inferendo temere violavit, quam infelici autem fidere infaustoque armorum successu, vel inde colligere licet, quod post duo maxime cruenta & Turcico imperio commprimis exitiosa prælia, quibus terror ille hostium suorum, modo laudatus gloriosissimus Sabaudiaæ Princeps Eugenius, vim atque ferociam infidelium fregit, perfidiam suam jactura duorum validissimorum propugnaculorum, Temesvariaæ nimirum & Albae græcæ, iisque annexarum provinciarum, luere coactus sit, factis habens, quod per pacta Passarovicensia, Anno MDCCXVIII. conclusa, **XXIV.** annorum inducias ex gratia Augustissimi Imperatoris Caroli VI. denuo consecutus fuerit. Quamvis nec in eo divina ultionis substiterit meta, siquidem post aliquot annorum decursum ipso tandem Imperatorio folio dejectus, ad hunc usque diem, in squalore carceris miseram vitam trahere tenetur.

§. XIX.

Atque hæc est iusta ac promerita illa merces, cui similem omnes nefarii Fœderum Ruptores Fideique temerarii Violatores à Nemese divina certo sibi polliceri possunt. Quamvis enim benignissimum Numen præfracte improborum ejusmodi hominum pœnas, pro sua in peccatores longanimitate atque clementia, aliquandiu differat, raro tamen eos, in hac etiam adhuc vita impunitos relinquit, licet sero in eos animadvertat. Unde *Julius Cæsar* (a) Helvetiis insolenter suis victoriis gloriantibus, seque tam diu impunes tulisse injurias admirantibus, utrumque eodem pertinere respondit: *Consuisse enim DEos immortales, quo gra-*
vius

vius homines ex commutatione rerum doleant, quos pro scelere eorum ulcisci velint, his iucundiores interdum res & disuturniorem impunitatem concedere. Etenim, ut *Juvenalis* ait: (b)

Uti sit magna, tamen certe lenta ira Deorum est.

Id quod *Agamemnon* etiam apud *Homerum* (c) ad *ædifyragos* inprimis trahit, ubi *saucium* ex vulnere *Menelaum* his inter alia affatur verbis:

Chare frater, in mortem certa tibi fœdera feriebam,

Solum obijciens pro Achivis cum Trojanis pugnare:

Sic te vulneraverunt Trojani & fœdera fida conculcarunt.

At nullo modo irrium est iusjurandum, sanguisque agrorum,

Fœderaque mero facta & dextra junctæ, quibus fidebamus,

Tametsi enim statim Olympius rem non perfecerit,

Tamen etiam sero perficiet: & magno luent

Cum propriis capitibus, uxoribusque & filiis.

Bene enim ego hoc scio in mente & in animo:

Erit dies, cum aliquando peribit illum sacrum,

Et Priamus, & populus bellicosi Priami.

Jupiter autem ipsi Saturnius in alto sedens, in æthere habitans.

Ipsè incutit migrantem Ægida omnibus.

Ob hanc fraudem iratus. Hec quidem erunt haud irrita.

(a) *Cæsar* de Bell. Gallic. L. I. c. 14. (b) *Juvenalis* l. c. vers. 100. (c) *Homerus* Iliad. Lib. IV. §. XX.

Proinde pium non minus quam saluberrimum est monitum, quod *Consularis* ille *Pœta*, *Silius Italicus* (a) ab ipsâ sacra Fide velut acceptum mortalibus suggerit, dignissimumque, quod memori inscribant pectori omnes, sive pia & sancta fœdera pangentes, sive impio ac nefario ausu eadem violantes, ubi in hæc solvitur verba, quibus & nos hanc nostram DE FOEDA atque INFAUSTA FOEDERUM VIOLATIONE Dissertationem, tandem obsignamus:

- - - Despectat ab alto

Sacra Fides, agitatque virum fallacia corda,

Vox occulta sibi passim diffusa per aures:

Fœdera mortales ne sevo rumpita ferro,

Sed castam servate fidem! Fulgentibus ostro.

Hæc potior Regnis: dubio qui frangere rerum

Gaudebit pactis, ac tenuis spes linquet amici;

Non illi domus, aut conjux, aut vita manebit

Unquam expertis luctus lacrymæque, aget equore, semper

Ac tellure prement, aget agrum nocte dieque

Despecta ac Violata Fides.

(a) *Silius Italicus* Lib. XII. vers. 281. seqq.

TANTUM!

Stettin, Diss., 1713-74

ULB Halle

005 359 66X

3

12

Q. D. B. V.

DISSERTATIO
HISTORICO - POLITICA
DE
Fœda atque Infausta
Fœderum Violatione,

7

1733/2

P. 167.

QUAM
Summo Adjuvante Numine,
PRÆSIDE
MICH. FRIDERICO QUADIO,
S. S. Theol. & Philos. Doct. ejusdemque Prof. Publ.
nec non Regii ac Illustris Gymnasii CAROLINI
Rectore,

Ad d. 27. Maji A. R. S. MDCCXXXIII
Hora VIII. Ante meridianam

In Auditorio Majori
Publico placidoque Eruditorum Examine
submittet

AUCTOR & RESPONDENS
ADAMUS LUDOV. de BLUMENTHAL,
Eques Marchiæ ac Pomeran.

SEDINI, Typis JOH. FR. SPIEGELII, Regii Regimin. & Gymn. Typogr.

1707

